

4166

ప్రబుధాంధ్ర

న చిత్రమానవత్రిక

ఈ గ్రంథమును వ్రాసినది ఈనాటికి ఇది గల వ తేదీదాకా
ప్రచురితము. ఇతముం చెప్పదూ పరిగా
నకు. తేదీనే ప్రకటిస్తూ ప్రచురిస్తూ
సంపాదకుడు

విడిసందిగ

వక్త

దర్శించు గాత్ర

రా. వ. శి. శి.

౯

సంపాదకుడు

శ్రీపాద సుబ్బారావు

వనంతకుసుమాకరము

మధుమేనము, అగినివాక్రిము, రాచకురుప్రలు, శుక్రక్షయము, శుక్రవర్ణము, బలహీనత, చిరకాలపు శిల్పమును, ముఖవ్యాధులు తీర్చించుట కిలగు సకలమౌక్తికావ్యాధులకు ప్రసిద్ధకీర్తి నరాకౌషధము. ఈయము రు 20-0-0.

సిద్ధమకరధ్వజము

ఇందు బంగారు కలదు. పూచీ యిచ్చెదము.

జగత్ప్రసిద్ధమగు బలవర్ధకౌషధము. రక్తక్షీణము, వీర్యహీనము, వత్సంతుల్యము, క్షయ, శ్వాసకాశము, నరముల బలహీనత, కుముతాలోగములు, మొదలగువానికి దివ్యౌషధము.

ఈయము 24-0-0.

80 మాత్రలు రు 10-0-0

వికృతరవృద్ధి మహాలక్ష్మీ విలాసరసము

చ్యవనప్రాశము

క్షయరోగిలకు అమృతో వమానములగుదివ్యౌషధములు చిరకాలము క్షయవాద్యమే నీడింపబడుచు శిశ్నాశ్లేష్మముగ నుండువారలకు నూరివయోవసముల లోకగృహము కలిగించును. క్షయ శ్వాసకాశము ఉబ్బును కఫముతో కలసి రక్తముపడుట, రక్తహీనత, శరీరకృశ్యము, హృదయవార్షల్యము తీరకాలము నుండి బాధించు మొండిదగ్గులు మొదలగునవి జయించును. బలము, కాంతి శుక్రమును కృద్ధిచేయును.

రెండుబైష్వధములు కలిపినేనించవలెను.

నెలకు రు 12-12-0.

స్వర్ణత్రవ్యాదరసము

చిరకాలాజీర్ణములకు నుంచిది. కడుపుబ్బరము, శూల, గుమ్మము, యశ్మితీప్రేహ వృద్ధులు మొదలగునవి జయించును. బలవర్ధకము ఈయము రు 4-0-0.

చిరునామా:— వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేదనిలయము పాదాశీను:-చింతిలూరు, అలూరుపాడు, తూర్పుగోదావరిజిల్లా

ప్రాంచీలు:- 1. కాకినాడ, 2. రాజమండ్రి, 3. పెద్దాపురం, 4. అనకాపల్లి, 5. విశాఖపట్టణం, 6. ఏలూరు, 7. అమలాపురం, 8. తుని, 9. రామచంద్రపురం.

కా ఏలూరు ప్రాంచిలో చికిత్సకులు

వైద్యవిద్యాన కూచిపూట్ల వేంకటేశ్వర్లుగారు.

లక్ష్మీ కవచము

కలయుకోరిక లాపంగు

వలసిన కార్యసాఫల్య మొనగూర్చుటలో అచ్ఛరము!!

టలో ఆచార్యులు!

వర్తించుచున్నట్లు కాలంచిన విద్యార్థులకు ప్రత్యక్ష పరవ్వతి. ఉద్యోగము లేక నల్లజావారికి బనిగల్గించుటయందును. కోర్టువ్యాజ్యములలో దశల్కాని బాధపడువారిని గెల్పించిం చుటయందును, దాద్ర్యపాగరమునకుంగి దరిగానక దుంభించు వారిని లక్ష్మీప్రసన్నులుగా జేయుటయందును, గొప్పకల్పవృక్షము. సంతానములేక చింతించు దంపతులకు సంతానమొసంగి సంతోష వార్ధి నొలలాడించు చింతామణి, వేయే! ఏ కోరికతో నీకనచ మును ధరింతురో లోకోరిక సమూహ్యుటకు నిలవెల్పు. క్షణవనిము దైవోపాసకులచే వీరాక్షర సంయుక్తమై లక్ష్మీప్రసన్న నలరాకు నట్లుగా గల్గించబడినది. దీనిని ధరించి, వలసిన సాఫల్యములు పొందినవార లొసగి యోగ్యతా పుత్రములను దీనిని ధరించవలసి వచ్చినప్పుడు మిత్ర చేతులనీన పూజావిధానము లక్ష్మీ శ్రీకృతు గల పాత్రము మీ రెరు కవచముతో బంపబడును.

నోటు:—లక్ష్మీ ప్రసన్నులగుడి వీరాక్షర సంయుక్తమైన యాకవచము పంజాబా నిర్మితమై మొలగానిపోసిన బలము చెడకుండా యుండునటుల తాజాగామట్టి ధరించుటకు వీలుగానుండు టకు కొండిలొను చక్రమి పట్టుతాడుతోను నమర్చబడియున్నది. వెల రు 1-1-0 మాత్రమే. డిల్వో నెండిరు రు 1-1-0

లక్ష్మీ కవచ నిలయం, రాజమండ్రి.

గర్భచింతామృతము

ఆప్రనేతితోగాని చన్నిటితోగాని ఉడయము నాయం త్రము భోజనముచేసిన వెంటనే తు 1/2 లము చొన పండ్లలగు స్త్రీలు నేవించిన సంతానము గలిగి జీవించును. సంతానము మృతిపొందు స్త్రీలు నేవించిన దీర్ఘాయుష్య మంతాడగు సంతానము గలుగును. గర్భిణీస్త్రీలుగాని గర్భము ధరించని స్త్రీలుగాని నేవించిన సమస్త మేహములు, జ్వరములు, పాండురోగములు, ఉష్మాదము, గుండెదడ, నరముల నిస్పృహ, మొదలైన సమస్తరోగములు తగ్గి మిక్కిలి బలము కలిగి ఆయుర్యౌధి నిచ్చును.

వెల పాను రు. 2-0-0-0.

వైద్యశాస్త్రి, డా॥ చిట్టి సూర్యనారాయణమూర్తిగారు, భీమవరం, ప. గోదావరిజిల్లా.

ఆధునికాంధ్రవాఙ్మయం—తరవాయి

నాళం కృష్ణారావుగారిది	య.	అ.	భావరాజు వేంకటకృష్ణారావుగారిది	మొసలికంటి నంజీవరావుగారిది
శివవివేకము	౦	౮	విశేషయాత్రికులు—వాచీశాంధ్ర	బక్కారయ్యగారు చరిత్ర ౦ ౧౨
నాళికరంగము	౦	౮	దేశము	జొంగిగట్టుపానుడు ౦ ౧౨
గోగీతము	౦	౨	ప్రాచీనాంధ్రనాకాతవచారిత్రం	సింధుబానుకథలు ౦ ౫
విడితడి	౦	౨	కవిత్వానమితివారిది	మునిమాణిక్యం నరసింహారావుగారిది
పూజాపుష్పమాలవారిది	౦	౪	కాళాభి—వారి కవచిక	కాంతం కథలు ౦ ౦
గోగీతము	౦	౮	ఉత్తర—లవతనము నాటకం	నెహ్రూ మాకాంతం ౦ ౪
గోష్ఠినిండువు	౦	౮	ప్రభువ—ఖండకావ్యాలు	బక్ రేఖ ౦ ౦
రావునాపేలు గిడుగు రామమూర్తి	౦	౮	మాతృపూజ పద్యఖండలు	ఉపాధ్యాయుడు ౦ ౮
పంతులుగారిది			సానాపతి దుక్కిణమ్మగారిది	
గోష్ఠిపరిగ్రహం	౩	౮	పులహన—ఖండకావ్యాలు	రెం. లక్ష్మీనరసింహంగారిది
ద్యుచింతామణి	౧	౮	ఇంద్రకంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారిది	వ్యవహారవాంగము ౦ ౪
నాళికవిశేషము	౧	౮	వ్యాసావలి	నడింపల్లి జగన్నాథరావుగారిది
గోష్ఠిపావలి	౧	౦	తెనుగు వీణ, పాటలు, పద్యాలు	అంధ్రమహాసామాజ్యము (సావా) ౧ ౪
గోష్ఠి: విభిన్నముల భాషాభేదము	౧	౦	కూచి నరసింహంగారిది	కృష్ణలింగో ఉత్తమపతి ౨ ౮
వ్యాసకుటీరంవారిది			అశ్వమేధము—అమితవిద్యాసక్తి	Age of Mahabharata 1 0
మృధుమి నాటిక	౦	౪	అనుబంధము	చెలికాని సత్యనారాయణగారిది
నాళికావలి—పంచమదంపతులచరిత్రం	౫		నడింపల్లి వేంకటహనుమంతరావు	జడగంటలు ౦ ౮
భాగ్యము	౦	౩	గారిది	రహస్యలేఖ ౦ ౮
వివేకానంద కవితము	౦	౨	సాహస్యిక—నవల	చిక్ నాణి ౦ ౮
నాళికాకరము	౦	౧౪	నహదేవ సూర్యప్రకాశరావుగారిది	గాడిచర్ల హరినర్సాస్త్రిమరావుగారిది
నాళిక	౦	౧౦	మునిమాతృ	వోటు ౦ ౧౦
గోష్ఠి: గోష్ఠి	౦	౮	వసుధమాళ	మూలరాజు ౦ ౪
గోష్ఠి	౦	౬	కొ. స్వర్ణనల్లిగారిది	వీరిధర్మము ౦ ౪
గోష్ఠి: వి. లక్ష్మీనారాయణగారిది			విశాదశిల్పము	సంపూర్ణస్వరాజ్యము ౦ ౪
నాళికాపావలి	౧	౦	అంధ్రరత్నగ్రంథమాలవారిది	శ్రీరామచరిత్ర ౧ ౮
నాళిక	౦	౧	ముందరి	ప్రపంచచరిత్ర (గ్రీసు)
నాళికాపావలి	౦	౧	మద్దులపల్లి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిది	౧ మొదలు ౩ భాగాలు
నాళిక	౦	౧	చిరురీతమునచరిత్ర	భాగం ౧కి ౦ ౮
నాళిక	౦	౧	సుభాషికములు	నాలుగవ భాగము చాచురేచు
నాళిక	౦	౧౨	పార్వంది రామశాస్త్రిగారిది	Neglected Emperor poet 0 8
నాళిక	౦	౧౨	శ్రీమహాభారత విమర్శ	Spiritual Swadesi 1 0
నాళిక	౦	౧౨	గాయనం శేషగిరిరావుగారిది	Age of Vemana 0 6
నాళిక	౦	౧౨	కొరినమావా (నాటకం)	మూర్ఖుడే మధుభవనం వారిది
నాళిక	౦	౧౨	రాళ్లపల్లి అనింతకృష్ణశర్మగారిది	సచ్చిదానందం (యునివర్సిటీ)
నాళిక	౦	౧౨	నాటకోపన్యాసములు	పోటీకి తెలివైన నవల ౧ ౦
నాళిక	౦	౧౨	సాహితీ సమితివారిది	కథాకావ్యము (పద్యాలు) ౦ ౧౨
నాళిక	౦	౧౨	సభ. మొదటిసంపుటం. నాలుగు	కథాకావ్యము (నవల) ౦ ౧౨
నాళిక	౦	౧౨	సంచితము. కాలికోబయిగడు. ౩ ౧౨	వెంపటి సత్యనారాయణగారిది
నాళిక	౦	౧౨	కొ. శతకోపచార్యులుగారిది	అశ్వన సూర్యభామము ౦ ౮
నాళిక	౦	౧౨	జగత్కథ (జెల్లు వరల్డు హిస్టరీ) ౩ ౦	

అయినారు. కలాభివర్ధనీ పరివర్తన. కలబరిగి వారి యింటిలో, ఇన్నీస్ నేల రాజమండ్రి అని రాసికోవాలి.

అబ్బా ! నాకేగాని ఒక్క బిడ్డ ఉంటేనా—

ఈకోర్కె గళములోనేవుట్టి గళములోనే అంతరిస్తుంది యెందరో స్త్రీలకు

కాని ఆమె యేంచేస్తుంది ?

గర్భములోని అవకతవకలు ఆమె ఆనలకు అంతరాయములై కూర్చున్నవి, పై పెచ్చు కడుపు

నొప్పి ప్రాణము తీస్తుంటుంది.

ఆమె ఆరోగ్యము చక్కబడి ఆనలు తీరుటకు లోద్రకన్న వేరు శరణ్యము లేనేలేదు.

లోద్ర గర్భగోళములోని అవకతవకలను అంతం చేస్తుంది. ప్రాణముతీనే నొప్పిని వారడోలుతుంది.

ఆరోగ్యతవనమును ప్రసాదిస్తుంది.

లోద్ర సంతాన సంజీవి, ఆరోగ్యప్రదాయిని

కేసరీ కుటీరం, ఎగ్గూరు, మద్రాసు

Sparkling & refreshing
beverage

Stimulating & invigorating
Tonic

Always drink

VIMTO

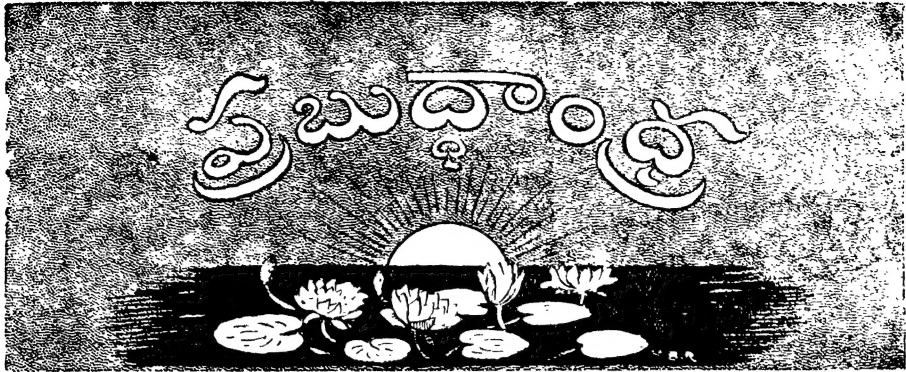
The best nature's fruit tonic drink that keeps you fit
and cheerful throughout the Year.

Sole bottlers for Vigaz. Dt:—

THE CRYSTAL AERATED WATERS,

manufacturers of high-class mineral waters and Aerated water specialists,

VIZAGAPATAM

నంపుటము ౬

రాజమహేంద్రవరము

౧౬ సెప్టెంబరు ౧౯౩౫

౯ వ నంబిక

శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావు వంతులుగారు

ఇన్నాళ్ళకు శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావువంతులుగారిని గురించిన యీరచన ప్రకటించగలిగినందుకు చాలా ఆనందిస్తున్నాను.

ఇది పంతులుగారి మేనల్లుడుగానే రాసిపంపడం ప్రబుద్ధాంధ్రకు విశిష్ట కలిగించింది.

పదిమీను లోజాలిందట, పంతులుగారిని, రాజమహేంద్రవరం రిప్పించి ఫోటో తీయించినవాడు మాత్రంగా నాకు కలిగిన వాక ముఖ్యవృత్తం మనవిస్తున్నాను.

మొన్న మొన్న నే. మద్రాసులో, ఇది విని, చారి త్రికపరిశోధన నిపుణులు డాక్టర్ శ్రీ నేలటూరి వేంకటరమణయ్యవంతులు, శ్రీ మల్లంపల్లి సోమ శంకరాచార్యుగారు, భారతీ సంపాదకులు శ్రీ గన్న వరపు ముప్పరామయ్యవంతులుగారు చాలా వుత్సాహంతో ఆహ్వాదించారు. నిన్న నే. యికడ, చారిత్రకపరిశోధనవంతులు శ్రీ భావరాజు వేంకట శ్రీమహారావువంతులుగారు, ఇప్పటికప్పుడే వారికి పరిశోధనలో ఆడుగు బెట్టిన శ్రీ గంపపురి బాలరామచందరిగారు కూడా చాలా ఆనందంతో వుంటారు.

ఇలా సంగతి యేమిటంటే ?

శ్రీ వీరభద్రరావువంతులుగారు, కీకారణ్యం వేదించి మన కుంజర చరిత్ర రచించిన బాతీయనిర్మాతలు. ఇటీవల ఆంధ్రచరిత్ర పరిశోధనా, ఆంధ్రచారిత్రకపరిశోధనలోనూ వ్యక్తిత్వములై యి. అనేకాంధ్రయువకులకు మార్గదర్శకులు, గురువు అనినీ చెప్పవచ్చును.

ఇట్లుకోసం గాని, కీకారణ్యం గాని కాక, “ఇది వాజాతి. దీనికి ప్రకృతం కలిగించా” అన్న ఆవేదనతో వీరభద్రరావువంతులుగారు చేసిన ఘనకార్యం యిది.

ఈ సందర్భంలో శ్రీపంతులుగారు వకటివంటి కోల్పోయినారు. ఆర్యోన్యం కోల్పోయినారు. జీవితం అంతా ధారపోశారు.

పైగా నిందలు, మామూలు. ఆరోపణలు, బెడదంపులు, ఆమర విమర్శనలు, తీర్ణనిర్భణలు—సామాన్యంగా మనిషికి పతనం కలిగించే ప్రతిమాలకంటే కన్నీటికి గురి అయినారు.

పై ప్రతిమాలకంటే కన్నీటికి గురి అయినారు.

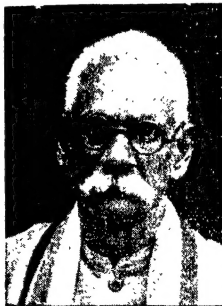
కాని పంతులుగారు చలించలేదు. ఆడుగు వెనక్కి వెయ్యలేదు. కలం విడిచిపెట్టలేదు. ఒంటినిండా గాయం తిని మీదా ప్రతివీరుణ్ణి మాతగొట్టి, విజయతీర్థి మేటిలో గీతించిన పూలదండవోనూ రక్తిపిత్త మైన భీకరభిక్షింబోనూ బాలికలని నిలిచి, ఇంకా ప్రతివీరుల వాహ్యనిమిత్తానే వున్న మహాయోధుడలాగ ప్రకృతినిచ్చారు పంతులుగారు.

యేమిట అరస్తా దాటింది. కాని కలంం యేమిట పనిలేదు. వడికవడి కొంచెం కూడా తగ్గలేదు.

మాపుల సైకిల్స్ యభివృద్ధిగానే వుంది. దేశ

మా, జాతీ అవకాశం కలిగించడం లేదు; గాని, లేకపోతే, పంతులుగారు, కలం వుచ్చుకున్నా రింటే ఇవాళ మీదా లోకీ దస్తాకాగలాలు అమాత్య మైన విషయాలలో నిండి మనమీద పడెయ్యగలరు.

అయితే; ఇలాంటి మార్గదర్శనని, ఇలాంటి ఆచార్యుని, ఇలాంటి బాతీయ నిర్మాతను, ఇలాంటి యోధుని, ఇలాంటి విజ్ఞానభినిని మనం

అని కూడ అనిపించినారు. మరికొందరు మండలిపోవ కత్తయి వదలుకొనెద మనివారు; కాని వీరభద్రరావు వంతులుగారు గాని, లక్ష్మణరావువంతులుగారు గాని యేమియు జంకలేదు. లక్ష్మణరావువంతులుగారు విమర్శనములకు, ఖండనములకు స్వగత మిచ్చివారే; గాని అభిప్రాయములు మార్పుకొనవలసిన దని వీరభద్రరావు గారిని ఒత్తిడిచేయలేదు. సలహాలు కూడా చెప్పలేదు. అసలు, లక్ష్మణరావుగారికి ఈచర్చలో భేదాభిప్రాయమున్నట్లు గాని, లేనట్లు గాని యెక్కడను బయలుపడలేదు. చిన్నై లయిన కనవడలేదు. మండలి సభ్యులలో తిక్కినవారుగూడ ఈచర్చలవలన తమకు గలిగిన ఆర్థిక నష్టాలు సంతోషముతో భరించిరే గాని, వారు కూడా వీరభద్రరావుగారివిషయమున ఏమియు అసంశృప్తిగాని, ప్రాతికూల్యము గాని కనబరచలేదు. వీరభద్రరావు గారితో తమకు గల స్నేహమును గాని, వారియెడల తమకు గల గౌరవభావమును గాని ఆసభ్యులెవరును ఎంతమాత్రమును కలుషితములు చేసికొనలేదు. అయినను వీరభద్రరావువంతులుగారు, నవప్రమాణముగ తాము చేసిన నిర్ణయములు వదలుకొనలేకయు, తమ గ్రంథము ప్రకటించుటవలన ఉత్తమ వాఙ్మయము తయారు చేయుచున్న విజ్ఞానచంద్రికాగ్రంథమండలి కెట్టిబెబ్బయి తగలగూడదనియు మూడవభాగము అన్యత్ర ప్రకటించినారు.

ఎన్ని కష్టములు వచ్చిననూ, విఘ్నవరంపరలు సంభవించిననూ, నిర్భరదారిద్ర్యపీడ ననభించెడు స్థితిగతులేర్పడిననూ, ధైర్యము విడువనొల్లక ధృత్యున్నతోత్సాహియై, న్యయంసహాయమునందును సర్వేశ్వరసంకల్పమునందును భారము వేసి, కృతకృత్యులగువఱకు నిద్రపోవని ప్రజ్ఞానిధి వీరభద్రరావుగారు. వదవులకొఱకును, ప్రతివ్యూహకును, ప్రాకులాడక (బదులి నెంచిన నిరాదం

బరజీవి వీరభద్రరావుగారు. ఒకరికి చేజాచి, యొకరి యాజ్ఞకు లోబడి స్వలాభసిద్ధికై, సిద్ధపడెడు సామాన్య మానవకోటిలో జేరని పురుషసంహులు వీరభద్రరావుగారు.

ఆంధ్రదేశీయులు వీరభద్రరావుగా రొనర్చిన భావాసేవకు, తమ కృతజ్ఞతానూచన పూర్వకముగ, కర్మాలు జిల్లా పంచాయితీలో రాధాకృష్ణపండితుని యధ్యక్షతన, జరిగిన ఆంధ్రమహాసభలో, “ఆంధ్రచరిత్ర చతురానన” బిరుద మొనగిరి. తరువాత రెండేండ్లక్రిందట చెన్నపురి ఆంధ్రపాఠులు వీరికి విసతివ్రతము నమర్పించి, వీరొనర్చిన భావాసేవయు, దేశసేవయు సుగ్గడించిరి.

మదరాసు, ఆంధ్ర, విశ్వవిద్యాలయములలో పట్టపరీక్షాసిద్ధులకే గాని తదితరులకు ఉద్యోగవడవులందు తావు లేదు. కాని వీరభద్రరావుగారు వ్రాసిన, ‘తిక్కన సోమయాజి,’ ‘తిమ్మకనుమంత్రి,’ ‘శ్రీనాథకవి,’ ‘అరియరామరాయ’ లాదిగ్రంథములు పట్టపరీక్షలకు వరస గ్రంథములుగా మాత్రము నియమించుట కొంత వరకు గ్రూడ్డిలో మెల్లగా నున్నది. భారతివ్రాతకానంపాదకులు తమ సంపాదకీయవ్యాఖ్యలలో నొకపుడు, వీరభద్రరావుగారిని, వేంకటశాస్త్రి (చెల్లపిల్ల) గారిని విశ్వవిద్యాలయమువారు బిరుదముల నిచ్చి నత్కరించిన సమంజసముగ నుండు నని వ్రాసిరి; కాని వారి మాటలు వినువా రున్నట్లు కనబడలేదు.

వీరభద్రరావుగారు వృద్ధులైననూ, ఆంధ్రసాహిత్య సేవ కింకను సంసిద్ధులై యున్నారు. ఈమహాపురుషునికి భగవంతు డాయురారోగ్యముల నిచ్చి వీరి పరిశోధన ఫలితముల నింకను ఆంధ్రదేశ మనుభవించు నట్లు చేయుటకు సర్వేశ్వరుని వేడుకొనుచున్నాను.

ఈశ్వరభక్తు

రెవ్యూ నిమిత్తం పుస్తకాలు పంపేవారు ఈసంగతి గుర్తించకోరుతాము

రెండు ప్రతులు వచ్చిన పుస్తకమే రెవ్యూ చెయ్యబడుతుంది. ఇతరల చేతకూడా రెవ్యూ చేయిస్తామని అలాంటి సందర్భంలోనూ పునర్విమర్శలు ప్రకటించము. ఇందుకు అంగీకరించలేనివారు పుస్తకాలు పంపవద్దు.

సంపాదకుడు

సుబ్రహ్మణ్యకౌత్తి—సంపాదకుడు

“రాజధాని రాజగృహ సర్వదా దిగ్విజయము. తేహోక్తం పరిపూర్ణ మా—”

“పో—పో. మర్రి యిక్కడికి వచ్చావు! ఎవరోయ్ జవాను!”

“చిత్తం, మేమును పెద్దగూనే వుండగా, జలగలాగ జారి బోవలి! వచ్చేస్తున్నాను రాజధాని!”

“దిబ్బావారి దర్శనానికి—”

“చాలావులు, అంగాస్త్రపు గుడ్డా న పూర్వ—యాస్తా రేమాయ!”

“రాజధాని! మంచి బ్రాహ్మణి నే.....”

“నేను దెబ్బకొనం—”

“పూరుకో, పూరుకో. ఇంకా తెల్లపోయి చూస్తూ—నివపడదు టోయ్ !”

“చిత్తం చిత్తం”

జవానులు వెక్కిరిచుకుంటూ వుండగా, లబ్రాహ్మణుడు, ముందుకి రావా అని గింజకుంటూనే వున్నాడు.

సరిగా యీసమయానికి, దిబాను, మసలందుమీద పూర్తిగా పడుకుంటూ “ఏమిటా అల్లరి!” అన్నాడు.

“ఎవరో పిచ్చి బ్రాహ్మణుడు, ఏలినవారి దర్శనానికి—”

“ఒక రూపాయ యిచ్చి పంపెయ్యలేకపోయావు టయ్యో!”

“దెబ్బకొనలేను టండి”

“మరిం కొనాలి?”

“పెప్పలేదండి”

“అడిగావా నువ్వు?”

“లే—వ్—”

“.....”

“ఒక అంగాస్త్రపు గుడ్డా కట్టకుని, మరో అంగాస్త్రపు గుడ్డా కట్టకుని—”

“అయితే!”

“పిచ్చివాడు మహాప్రభూ!”

“ఎవరికి రప్పించు?”

“చిత్తం—చిత్తం”

కొంతక్షణంలో, లబ్రాహ్మణుడు, రాజేంద్రావారికి కొరకొర పూర్తిగా, దిబానుకు కట్టి వచ్చి చెరులు తోడించుకు నుంచున్నాడు.

“ఏవరోయ్య నువ్వు?”

“మా యింటిపేరు రింగిరాలవారు. నాపేరు శంకరప్పండి”

“ఏమిటి పని?”

“మహారాజులుంగారి దర్శనం చేద్దా మని వచ్చానండి”

“ఏమిటి!.....ఈతేవంతుంటే!”

“చిత్తం—చిత్తం. ఒక విద్యలో నేను చక్రవర్తిని, విద్యలకు నే ఆక్రమణలేదండి”

“ఏవిద్యలో నీచక్రవర్తిత్వం!”

“చదరంగంలో నండి”

“.....”

“తమకి ఆశ్చర్యం అక్కరలేదు. బ్రాహ్మణే కొను, తెలమలు, తుంకలు, చివరికి క్షత్రియులు—ఎవరూ—ఎక్కడా నా అట కట్ట గలిగినవారు లేకపోయారండి”

“అబ్బా!.....అలాగే?”

“అత్తిపూరి మంచి కొను కొని—ఒక్కొక్కచోట అది చాలా అతిసరిగానే వుంటుందండి. పెద్దాపురిల మహారాజులుంగారి రంటే చదరంగం అటలో నిధి అని దిగ్గింతులు ఘోషపెడుతూ వుండడంవల్ల ఒక్కమాటు—కొక్క అట—వారికో అడా అని—”

“పొద్దుమా!”

“ఏమీ?”

“ఇక చదరంగం అడమాడ దని నిశ్చయించుకున్నాను ప్రభువు”

“ఎంచేతో?”

“రిగిన వృత్తి దొరక్క. చివరికి అట కట్టడం మాట గేవు డెరు గును, నాలుగేత్తు లేనా వెయ్యగలవాడు కనపడలేదు పృథ్వీలో”

“చిత్తం”

“కట్ల తెరవనివారల్లో అటేను టని నిరాశ చేసుకున్నాను మహారాజులుంగారు”

“నాతో అడిమాడకుండానే?”

“నువ్వేం అకొశంమీదనుంచి పూడిపడ్డావా యేమిటి?”

“ఇంకా సంతోషమాండి?”

“అబ్బో!”

“రింగిరాల శంకరప్పతో చదరంగం అడి జయించగలవాడు ఈక్షణండాకా భూమిమీద పుటలే దండి”

“మహారాగా కొనాతే?”

“చిత్తం—చిత్తం. కట్ల చేరిలో వున్నప్పుడు కొయ్యకపోవడం యెలా వుండి మహాప్రభూ!.....అయితే: మొండిపట్టు పట్టి, అటలో కూచిని వోడిపోతే, మహారాజులుంగారు, వచ్చినవాడి తల కొట్టించి కొట్టగొమ్మలకు కట్టించడానికి శపథం పట్టారని తెలుసు. తిప్పుకపోతే అందుకు పిదపే అని నిశ్చయించుకునే వచ్చానండి”

“అంత సాహసం యేం! పెళ్ళియిందా?”

“ఇంటామీద కొవరం చేస్తూనే వుందండి”

“కలా గింజో తాగుతూ పెళ్ళి మని. పిల్ల అని—యేదో నలుగురితో బాటుగా వుండి యీపిచ్చితేవం యేమయ్యా నీకు?”

“విద్యలో వుండే వ్యవసం అలాంటిది. అది అందరికీ అవగా మన కొదండి. విద్యలే వుంటే యిక రిండి అక్కరలేదు. నిద్ర అక్కరలేదు, గుడ్డవాడా—”

“పెళ్ళామా!”

“నిద్రావహారాలు లేకపోయాక యీ పెళ్ళాం యెందుకూ?...
.....కానీ ప్రాజ్ఞాతి రాకనుంచే నాకు పెళ్ళయిపోయింది.
ఇలాంటి రావడమూ, ఇదంతాగొప్ప సంతోషం పెచ్చిపోవడమూ పోకూ
మాటే—”

“పెచ్చు సంతోషమింకను రమ్మని యింటావిడి తరిమిం దన్న
మాట!”

“అదీ వుంది. తిమరు కొంతమట్టు బాగానే కనిపెట్టారు”

“ఇంకా యెందుటి?”

“ఈన్న కట్లా అలాగే వుండిప్రతిరోజూ యెవడో
పోకడ వస్తూ వుండెడిమా. నాలుగో యిస్తు చెయ్యలేక తెల్లపోతూ
వుండెడిమా—ఇక్కడే. మహారాజులుగారికి, అక్కడే, నామా
పోకట్లాగే—”

“ఏమిటి అనుకుంటున్నా?”

“దీర్ఘ—చీర్ఘ. స్నానం అన్నది పోకొక్కొక్కప్పుడు చురుకు
గానే వుంటుండే”

“.....”

“అక్కడే యెంతోవాడూ పోకొక్క అంతకుగానే వుంటా
రండి.....ఇంకే తిగిన వస్త్రీ దొంగక్క, యిక్కడే, మహారాజు
లుగారికి విసుపే వచ్చింది. అక్కడే, నామా విసుపే వచ్చింది.
దీన్న తిమ రేమంటారు?”

“నిజం కాకపోయిందా?”

“అలాంటి మహామాటో అనడానికి అన్నం మహారాజులుం
గాను.....తిమరు, వారి దర్శనం చేయించడానికి చాలిన
వాడు. తమ దన్నవానికి కొరగాం యిదీ”

“అలాంటివాడే.....వెళ్ళు”

“.....కట్టాకోదానికి గుడ్డ కూడా లేనవాడని తమకు
ప్రత్యక్షమే; కానీ నాప్రక్క చూపించిం తప్ప మరేమీ కోరిక
లేదు. ఈవిడులుంటో తమ కోమా సంతోషం అక్కడలేదు. ఓడి
పోతే నాతల తీసుకోదానికి కూడా ఏమీ అట్టిమా లేదండి”

“అతలాగా తప్పు?”

“తెలుసుకోగలిగితే అదీ పోక గౌరవమే నండి”

“ఇంకేం?.....పరీక్షాగ్రాహం కలిగిం దన్నమాటే”

“చాలామంది పెద్దలు కూడా యిలాగే నెలవిచ్చారండి”

“అయితే, యిక దయ చెయ్యి”

“.....మళ్ళీ—”

“మేమి కలుగుచేస్తాములే”

“నామమ—”

“కానీ అంటే నీ దర్శనమే దొరక దంటావా యెందుటి?”

“శంకరప్ప అంటే—”

“ఇక కన్నపెట్టు.....ఏయ్! జవాబ్!”

“చీర్ఘం బాలయ్యా! నవవృద్ధయ్యా నన్ను”

జవాబులు శంకరప్ప రక్కసులు పట్టుకున్నారు. శంకరప్ప దివాన్
తనీ కోరచూపులు చూస్తూ తెల్లపోయాడు.

ఇదంతా అయిన తిరవాతి, తాగేదాడు, గుమ్మంలోకి వెళ్లి,
తానుదివాన్కి కనిపడకుండా వుండేటట్లు చూసుకుని, శంకరప్పతనీ
చూస్తూ మీసంమీద చెయ్యిలేసుకున్నాడు.

౨

“ఏం జరిగింది నాయనా!” అంది పెద్దవృద్ధుడు. “వ్యవహారం యె
దురుతిరిగిందా?”

జరిగిం దంతా విని, పెద్దవృద్ధుడు, తనని దద్దమ్మకింద కట్టికింద దన
నిక్కయిండుకున్నా చెబు”

“నిజానికి దురుసుమాటలే విడిచిపెట్టాను”

“మంచు మాట యేమాటోచిందా?”

“మహారాజాతో పోకొక్క అటేనా అదాల్సి; కానీ—”

“స్వ! ముందుమాట అడుగుకున్నాను”

“నాకరం కావించిం లేదు”

“మరి దివాన్దగ్గరి అంతి చురుకుగా యెందుకు మాట్లాడావు?”

“అపెద్దమనిషి మొదటే సోపానానికి దిగాడు. అదివరకే తాగే
దాడు, జవాబులే గెంటించించిం నన్ను చెప్పగొట్టివుంది”

“దివాన్ కాంచెం గర్వ శుబ్బుకులింగడు. అయినా యీతాజే
దాన్లు, తమ తావారేమిటో, తిమ బరు తెలొంటిదో తిరిగి మనసు
కోరు”

“.....”

“నీమాట అలా వుండనియ్యి. చదరంగం అడేవాడు దొంగక్క
మహారాజాకి మరిపోయివుంది”

“అంతవరకూ వచ్చిందీ?”

“అసంగతి దివాన్కి తెలుసు.....తల యిచ్చెయ్యి
కలసివచ్చినా సరే అని నువ్వు సిద్ధపడివచ్చిండుకు సంతోషించ
దానికి బహులు, దివాన్ , తెలివికట్టక—”

“పూర్తిగానూ?”

“అబ్బ!.....చివరికి ఫలం?”

“నాప్రజ్ఞ—”

“దిబ్బా దిగుండుమానూ. విద్వాంసుల మంటూ వచ్చేవాన్
చాలామందిని చూశాను; కానీ అంతా యిలాగే, యింగిరి
లేక—”

“అసలే మరిపోయివున్నాను. పైగా—”

“అయితే మరి విను. దివాన్ తిలవిడుకునంతల, మహారాజాకి,
తననవాడితో అడే యోగం తిప్పిపోయింది”

“అలా అన్నావా?”

“పిచిమిద బ్రహ్మశ్రుం లేనకా నని దివాన్ కురుకుకున్నాడు
కానీ అతను చేసింది సోమిద్రోహం”

“ఇంకా సుదేహమా?.....కొని యీసుగారి మహారాజుకి
లిసా బాగుండును?”

“అది నీచేపనుట్టి వుంటుంది”

“అంతే?”

“ఇప్పుటిదాకా రాజదర్శనంకోసం నువ్వు తిప్పులుపడ్డావు. ఇక
ను నీదర్శనంకోసం రాజే తిప్పులుపడాలి”

“ఎప్పుడేనా అది ఆలా జరుగుతుందా?”

“చెప్పాను కొనూ! అది నీచేపనుట్టి వుంటుంది”

“మీరన్నా పవనురా నాకేమీ తెలవడం లేదు. అంత యోగమే
లేక అటులో రాజాని కియ్యక్క ముసేపించిన తిప్పు నావల్ల మరే
కాదు. కనక నీవేమించినా నాఅయిందినా—పెద్దమ్మా!
నీకోడుకు ననకో.....”

“పెద్దమ్మపక్కంలేదు నాను. ఇంత చెరితొలలనానునవు,
అంతలా అంత ప్రజ్ఞ యెలా వచ్చిందోను నీనూ?”

“దేశ్వరరామగిరినా.....కొని.....మాకావూ! నాప్రజ్ఞ
నా నీసలహామీద నిలిచివుంది”

“పెద్దావుతిప్పుపట్టు అంతా యెప్పుడేనా మాకావూ”

“నియ్యక్క, తాగేనాను యిల్లా. దివాన్ యిల్లా తిప్పు మరేమీ
గిరినూ”

“అలా ఆయితే ముందు వినువు లేకుండా పట్టు అంతా
గిరినూ”

“అరిగి?”

“పెద్దమనిషి ననుకునే ప్రతివాడి సావిట్రినూదళాకాతారీ అహో,
కాని పెద్దలో జనుగునూనే వుంటాయి”

“.....చోదపడుతోంది?”

“నాలామంది చేళ్ళుల కూడా ఆటలులో నిధులున్నాడు”

“.....గుండ్”

“అని పిలుపు అక్కరలేదు. అదికి అడ్డపడు”

“గారి దొంగిరింది. రెండు రోజుల్లో పట్నంలో వున్న అటుగాళ్ల
నీ కొమ్మకొమ్మ మనిషిస్తాను”

“అంతే? నువ్వంతపని చెయ్యగలిగా నంటే అవార్డు రాజా
నీకి నాలుగుంది”

“నీరావ!.....”

“వుండు. ఎక్కడికి వెళతావూ?”

“పట్నంలోకి”

“నీకేనానికీ వేళయింది. కొక్క ఊరిం వోటికీ పట్టు”

“.....దండలేదు. అగలిగినాదా మాయమయిపోయింది. ఒక్క
కొక్కమీద పడేటట్టు చేసుకుంటే కొని యికి నోటికి ముద్ద
పొక్కగిం. ఎంతో నీనూ?”

“.....వెల్లివోయాడు. ఎంత చాదస్తం మనిషీ!.....

“.....మొగంలో కళ్ళ వుంది. ఓడిపోడు.....”

3

ఎదాపెదా నూసుకుంటూ. శంకరప్ప, సుండు మళ్ళొప్పుటి
కొక అనుమీద యిద్దరు బ్రాహ్మణులు చిదరింగం అనుకూ వుండే
దం కనిపించింది. పక్కం లో కూచిని యిద్దరికీ చెరో బ్రాహ్మణు
సలహాలు చెబుతున్నాడు.

శంకరప్ప, అనుగక్కి. పక్కని నుంచున్నాడు. అరగడియ
దాటినా యెత్తు తెయ్యకుండా నా రలాగే కూచాడం ఆకలికి విసు
పెట్టించింది”

“ఏమిండి, యెత్తు తెయ్యకం?”

“నీ కెంతకయ్యా మాగొడనా?”

“నామ కొంచెం తెలుసునండి యీఅటు.....మీరందు
కలా కూచున్నారో నాకరం కావడం లేదు?”

“నాబుగ్గిళ్ళ పాదాక్కొప్పుటికి యీతెరికి వచ్చింది అటు. కాదు
కదినా నంటే అటు పైసూ. ఎన్ను తోనక నేను కూచున్నాను. నే
నెత్తు తెయ్యకపోవడంవల్ల మావాడు కూచున్నాడు.

“ఇంతమంది—ఇంతవేళ—ఏమిండి యింనులో యెం వుండీ?”

“నడకం అంటే యెంను? ఏకేమీనా తెలుసునా?”

“నాకే తెలుసును. నీమనసుకి తిరుగు లేదు”

“.....”

“మానకట్టలేదు. కొనా అంటే పరిష్క చేసుకోవచ్చు”

అబ్రాహ్మాడికి శంకరప్ప అటు మాదా అని సుదా వుట్టింది.
దానిమీద “నీకేమీ మేనా?” అని యెదటి వుట్టి నడిగి, “సంయో”
అనిపించునని, “మరి కూచో వయ్యా” అని శంకరప్పని పిలిచి ఆక
గాడు పక్కకి జరిగాడు.

“మీరు లేవకట్టలేదు. నేను చెప్పినట్టు యెత్తు తెయ్యండి”

“అయితే చెప్ప”

“ఎన్ని యెత్తులో అటు కట్ట మంటూ?”

“సారకాయలు నుతుకున్నా నే!”

“వరికాదా కంత ముక్క మేన వస్తువు మేమీ లేదని తిరివార్త
మీకే తెలుస్తుంది. ఎన్ను మాట చెప్పండి”

“నువ్వే చెప్ప”

“ముందు నేనో యెత్తు కస్తాను. తిరివాతి వారు వేస్తారు. మళ్ళీ
నేను వేస్తాను. అంతే. దాంతో అటు కట్టు”

“.....మరి కొనియ్య”

“అయితే ఈ శకటుని అగ్గరందగిర తెయ్యండి”

“చేశాను”

“.....”

“మాస్తా మేమరా?”

“అలాచించుకోనియ్యి వోయ్! ఇదంతా నీప్రజ్ఞ అన్నట్టు యె
గిసిపడుతున్నా నేమిటి?”

“.....”

".....గుర్రాన్ని కట్టడం వేశాను"
 "అబంటుని కడిగి మీరు తోసిరా జనండి"
 ".....తోసిరాజారా"
 "అటకట్టు" అని కూడా చెప్పండి"
 "అటకట్టురా"
 "....."
 "....."
 "ఏవూరు మహానుభావా మీదీ?"
 "నన్ను చూస్తున్నారా? బాట పేలో త్రుచ్చుకు పచ్చాను. అన్ని పూసూ వావే"
 "మీ పేరు?"
 "రింగిరాళ శంకరప్ప"
 ".....ఏమిరా, అట కట్టిం దని వోవ్వకుంటావా యెత్తు వేస్తావా?"
 ".....చే-బ్రా.....ఈ గుర్రంతో యీబంటుని కొట్టేస్తే?"
 "తెరిచి రాజవ్రతుం దండి"
 ".....ఈ రాజు నిక్కడ వేశాను"
 "ఇకటు యింటో వేశారండి"
 "ఇది యిక్కడ వేస్తే?.....ఇది కొట్టేస్తే?.....పో-నీ.....అటకట్టండి. ఒప్పుకున్నానండి"
 "అయ్యో! మీరొక అట వెయ్యండి, చూద్దాం"
 "చిత్తి....."
 "....."
 "మంచి మీరు కడుపుతారా నేను కడపవా?"
 "మీరే కడపండి?"
 "చిత్తి....."
 "....."
 "అలా వచ్చారా?చిత్తి.....అయ్యో మిమ్మల్ని నాలుగో యెత్తు వెయ్యనివ్వను"
 "చూద్దాం, కానిక్కండి"
 "ఎడటి వ్రేల్ మాడో యెత్తు వేకటపుటికి గడియ పట్టింది. నాలుగో యెత్తు పడలేదు. అట కట్టింది.
 అందరూ తెలవోయారు.
 "అయ్యో, ఈపూట మీరు మాయంటో భోజనం చెయ్యాలి. మరి తిప్పను"
 "ఈపూటకీ మాయంటికీ వస్తారు. రాత్రి మాయంటికీ వస్తారు తేరా?"
 "మహానుభావా! మీ యెత్తులూ నన్ను క్షమించాలి. మీ అనుగ్రహానికి చాలా సంతోషం. ఎన్నోనీ పూటలు మాయల్లో భోజనం చెయ్యాలి, అప్పుడే అయిందా? ఇప్పుటికీ నన్ను విడిచి
 కానిగిరి దిగివారి మనిషి వేసుకుంటాను"

"మీరుస యెక్కడా!"
 "వెదవల్ల యింటో"
 ".....భోజనం చెయ్యగానే రాగలరా?"
 "మావెయ్య మంటే భోజనం కూడా మావెయ్యగలను"
 "ఏదవన్న. ఇంతట్లో నేను కూడా భోజనం చేసి వస్తాను. మిమ్మల్నికొట్టికీ—అంటే వొక చాజుగారి యింటికీ తీసుకువెడతాం. వానితో మీ రెక్కు వెయ్యగలిగితే—తరవాత మాట్లాడుకుంటాం కాదూ?"
 "తిప్పకుండానూ"
 ఎవరి చారిని వారు వెల్లిపోయారు. "ఇది పద్ధతి" అంటూ, తెదవల్ల శంకరప్పటికి సుబ్బగా భోజనం పెట్టింది.

౪

"ఇదిగో, భీమనేనరావుపంతులుగారే! ఎవ్వకు దయచేశారు పూలోకి?"
 "కాస్తేపు మాటాడికయ్యో కాస్తూలూ! పంతులుగారు నాలట కట్టెయ్య అని దీక్ష పట్టారు"
 "ఎవ్వకు వేశారండి యెత్తు?"
 "నేను నిన్ను పొందన్న వేశాను"
 "అలా—గా!.....అయ్యో! పంతులుగారూ! కోపం వచ్చినా సరే, మంచి మీరు నామాట చిత్తగించాలి....."
 "ఒక్క క్షణం మీరు కూడా చూస్తూ పూరుకోగూడదూ?"
 "అలా కాదు. ఒకమాట అటకట్టివా, వొకమాట కట్టింను కున్నా రాజుగారిలో యెత్తు వెయ్యగలవా ఏవూలో కట్టా మీరొక్కరే. కానీ—యీలా చూసింది—ఈయన—రింగిరాళ శంకరప్పగారు తెండి వీరి పేరు. ఒక్కమాట వీరిని యెత్తు వెయ్యగలవ్వండి. లేకపోతే వీరు చెప్పినట్లు మీరే వెయ్యండి"
 "ఏవూరు వారిది?"
 "చిత్తిం. నా కేవూరూ లేదండి. చెల్లుమీది పట్టిన"
 "ఒట్టుల కూడా చెదగంగం అడతాయా?"
 "చిత్తిం—చిత్తిం! "అవో! నిద్రాభియ మైథునాని—చిత్తిం. చూరూ! పట్టుల మనుష్యులు చేసే పనులన్నీ చేస్తాయి; కానియే వెయ్యడాని కింత చేపు వర్ధిల్లగా గడిచెయ్యవండి"
 "అలాగే? ఏదీ, కొయ కరుపూ చూద్దాం....."
 "నన్ను పరీక్ష చెయ్య అంటే మీరు తిప్పకుంటే యే తుందీ?"
 "ఏం చెయ్య మంటావా?"
 "అలా కూతుని రాజుగారికి సలహాలు చెప్పండి"
 "మరి కానియ్యో....."
 ".....రాజు నిలా తిప్పించా నండి రాజాగారూ"
 ".....చేసి రాజా!"

“.....తోనీరాజుండి”

ఇలా అంటూ శంకరప్ప మంటుని గంటాడు. అది రాజా చేసిన శక్తులు కట్టరికించి, పైగా, తోనీరాజుగా తయారయింది.

రాజా అక్కర్లేకొట్టాడు. భీమనేనిరావుపంతులు తెలుపాయాడు.

తెరవారి, రాజా, బ్రాహ్మణయువకులు కొంగారు మూడంటు లాడుతున్నారు. చివరికి అటు మగలాట పుట్టికి రాత్రు భోజనాల వేళ అయింది. కానీ వోక్కరి అనే రాజా గెలవలేకపోయాడు. పైగా శంకరప్ప కంటికి పుట్టి కన్నులు కన్నారాగా, రాజా గడియారం దేని గడియారంలాగాని—భీమనేనిరావు మాటలను అనుసరించి గాని యెక్కువ అయ్యేలా చేశాడని చెబుతారు.

శంకరప్ప, బ్రాహ్మణయువకులూ తెల్లపోయాక పంతులు, రాజాతో మాటలాడుకుంటూ తెల్ల “ఇదంతా ప్రతిభ అనే అంటారా మీరూ?” అని అడిగాడు.

“కామీ?”

“ఎవ్వరికి కాదు?”

“ఎంతో?”

“అలాగా.....అచ్చివ్వగలవంత వున్నది బ్రాహ్మణికి?”

“మీ తెలుగు తెలుసా?”

“అలాగే.....కట్టినది వున్నాడు చూశారా?”

“దీనికాదేం కాదు?..... మహారాజులుంగారి యెడట అని చెబుతారు వుంటుందా అలాగే?”

పంతులు, పెట్టు దీని, “మరి తెలుసా?” అన్నాడు.

X

అలాగే వూరు మాటు ముగిసినా—పెద్దమ్మ విడుదలైంది కాక అది, బ్రాహ్మణయువకులు, ఎంతో కష్టమీద తెల్లపోయి, ముగిసినప్పుడు అయి అవసరమే తిరుగు రయివారు.

మరియు యువకులూ, తెరవారి శంకరప్ప బయటలేరారు. అది వీరే వీరలు కాదు. అనేక పంతులు తిరిగారు. ప్రతిభికి

నూ, ప్రతిపక్షంలోనూ అనేకపోట్లు, చాలామంది చివరంగా పోయారు. అలాగే అది కూడా వున్నాడు.

ఒకవేళ వోక్కరి మగమీసాలరాజా, వోక్కరి తిరిగిపోతూ ఉండి అడుగున్నాడు. ఒకవేళ ఇద్దరు వేపాంగయువకులు

అంగం కన్నులు తెప్పకుంటున్నారు. మరోవేళ మగగురు తెలుగు రాజా తిరిగి అడుగున్నాడు. కొన్నివేళ కొందరు, అలాగే

అని చివరంగా యెక్కువ అయ్యేలా చేశాడు. అలాగే చివరంగా, అని వివరములున్నాయి.

తెల్లన వారికి బ్రాహ్మణి యింటా ప్రవేశించారు. అప్పటికి బ్రాహ్మణుడు—అరకయ్యకు వాటివనాడు, ఒక క్షత్రియ

కుడితో చివరంగా అడుగున్నాడు. అటు చాలా లింగపుమంద

న ఇద్దరు ప్రాణాలు పంతులు కేసుకుంటున్నట్లు అడుగున్నాడు. అయితే అటు కొంచెం లాంగులాటలో వుంది. యువకులూ,

శంకరప్ప చూస్తూ ఉంచుకున్నారు. వారిని వీరుగాని వీరిని వారు గాని పరిశీలించుకోలేదు.

అరిగడియ గడిచాక శంకరప్ప యిక్కడోకట్టలేకపోయాడు. అతనితో అలాగని వీరు విప్పబోతూ వుండగా వ్యర్థరావూడు అతితక్కువతో వెనక్కి తేరుకుడి. “శంకరప్పరాజాగారు! మీయిష్టం వచ్చిన వారిని సాయంపుచ్చుకోవచ్చు. ఈమూల మీరు వాటిని కట్ట గలిగితే—అసలు మీ రిప్పుడే వచ్చే వెయ్యి లిగితే వాగ్వివరం రానికి మీరేంకట్ట చేసినా వచ్చుతుంటా?” నంటూ మూరటిగించు కున్నాడు.

వచ్చిన నలుగురు బ్రాహ్మణయువకులూ మంచి అటగాళ్లే అనీ, (శంకరప్ప నరగా దీనివరకే వచ్చుమో చూడలేదే) అయినా వారు తన యెడట మానోదానికే జంతులా చివరి యెరుగును. అంతేకే అయిగర్వం అతనికి.

దీనిమీద శంకరప్పరాజా! చాలా పొరుషం వచ్చింది; కానీ ముసలాడు నిజంగా అసాధ్యం. సరావే మహారాజులుంగారితో చివరంగా అది గ్రామములు నలుగురు తెలుగులోనూ అతి పోకడు. పోనీ, వచ్చిన వారి సాయం పుచ్చుకుందా మంటే వారు తన తోటి అడతనీవారు.

అరిగేమీ తోచలేదు; కానీ ముసలాడి అటు బాగాని కొక్క మాటేనా కట్టరి. ఇవాళే తప్పకుండా కట్టరి.

ఏమీ పాలుపోలేదు. అరిగే కట్టి అప్రయత్నంగా శంకరప్పమీదకి తిరిగాయి. ఎందుకే నువంటూనే “ఏప్రాయమిది?” అని అడిగాడు.

శంకరప్ప జవాబు చెప్పలేదు.

అప్పుడే యువకుల ఉంచుకుని “వారి వూరూ చేసా అదిగ వదు. వారి పరివారపుచ్చుకోండి. వారు తొలిగాని మూడో యెక్కువ అయ్యేవారు” అని చెప్పాడు.

అది విని ముసలాడు పెరికినంగా చిరువచ్చి నవ్వాడు. రాజా కది మరెంతి పొరుషం కలిగించింది.

యువకులు కూడా కొంచెం పురకొన్నారు.

“ఏమిటి, నయచేసి నాకు పరివారం చెబుతారా?”

“చిల్లం—చిల్లం.....ముని చేసినా. తనకు కదలకట్ట లేదు.....అలాగే మావోండి.....”

శంకరప్ప దూరంగా తెల్ల మామన్నాడు. అక్కడికి తేలిపారి చూసినా అటు కనపడదు.

యువకుల కిమీ అరం తాలేను. ముసలాడు కూడా లింగం గానే వున్నాడు; గాని అరిగిక్కడా యిదేమీ పోషకంలేక.

రాజా కేసుబామ్మలు మడిపడ్డాయి.

“ఏం, అలా దూరంగా తెల్లపోయా?”

“దగ్గర మామని అదానికే తొలిగాని యెక్కువ అయింది చాడు ర్యం వుందీ? చేసేకట్ట. మామనే చెబుతారు, మీరు యెక్కువ అయ్యింది?”

యొకటలు, మనలాడి పెంకిరవాని! సరి అయిన జవాబు నీకు
తోడించారు. “ఇదేదో ఉద్దండమేమిటలా వుండి” అని, రాజా, కొం
చెం నిలబు తెచ్చుకున్నాడు.

మనలాడు శంకరప్పకేసి యొక్కగా చూశాడు.

“నూనెండీ, రాజాగారు! మీరాజాకి అగ్నియంతావున్న మీగు
ర్రాన్ని వారరాజా ముందు జెయ్యండి”

“.....మంచు మంచు రాజుని వెనక్కి తగ్గించా లండీ.

లేకపోతే అట యింకా విడిచిపోతుంది”

“మంచు గుర్రాన్ని ఆక్కడే చెయ్యండి చెబుతాను”

“.....చేతాను”

“నాకు యెప్పుడో చెప్పండి”

“.....”

“మనం ఎక్కడ తీసినట్లు నాకు తెను మర్చిపో చేతాను”

“నరే.....చూడండి, మీరాజాకి వెనక్కిల—నాకున్నగా
వున్న శక్తియి వారి ముక్తి కంటో పెట్టండి”

“పెట్టాను”

“30 గానా నా కేం చేతానో చెప్పండి”

“.....”

“నాకు మర్చిపో నాకు గుర్రాన్ని కొట్టేతాను”

“బాగుంది. చూడండి. యామాటు. తీసిన గుర్రం వెనక్కిల

వున్న శక్తియి వారి మర్చిపో—తెలిసిందా?”

“చేతాను”

“నా కేం చేతానో చెప్పండి”

“.....”

“.....”

“.....”

“.....”

“తాతాగారు తమ మర్చిపో మన శక్తియివారకి తెచ్చారు”

“మంచు వారికి తెలిచి రాజయింది. అది చూడుకోలేనట్లుంది
వారు”

మనలాడు తెల్లపోయాడు. యొకటలు “నెహ్రూ” అన్నారు.

రాజా మీనుమీద చెయ్యి వేసుకున్నాడు.

మనలాడు కంగారుపడ్డాడు. తప్పుకోదానికి ఆరని రాజాకి

దారి లేదు. అడ్డుజెయ్యడానికి జంపు—బుటుకూడా లేదు.

మనలాడి అట కట్టింది. ఇంతే కాదు. నోరు మాడా కట్టింది.

కొంతసేపటికి పురక్క, మనలాడు, శంకరప్పతో వోక అట

చేశాడు. కొని యెక్కు జెయ్యలేకపోయాడు. చివరికి “కొన్ని రా”

జనిపించుకుని “ఇక లేద్దాం. దేవతార్చనకి వేళ అయింది” అం

టూ మాట జనిపించుకోవడా యింటోకి చక్కపోయాడు.

రాజా, శంకరప్పని పొగడుతూ యొకటలతో గూడా తన

యింటికి తీసుకువెళ్లి “మీరు నన్ను దిద్దాలి” అని కోరాడు.

౭

యొకటలకి నిద్ర లేదు. హాసం లేదు. ఈత్రపంచకోరణే లేదు.

వారికి, శంకరప్ప, ఉపాస్మదేవత అయిపోయాడు. అతనికి పెద్ద పెద్ద
అటగాళ్ళిదగ్గరికి తీసుకువెళ్ళడమే వారికి తీవ్రపరమాధం అయి
పోయింది.

ఒక్క చారం గడిచింది. పెద్దావురంలో పేరుపడ్డ అటగాళ్ళం
తా శంకరప్పతో అడిచి చిత్తియిపోయాడు.

ఇప్పుడు శంకరప్ప వీధిలోకి రావడం భయం. పనులు, ఇరకెలు,
మాపుయిలు, యాభైలు అతనికి చుట్టుకుని—“ఒక్క అట జెయ్యండి
మేము చూస్తామా?” “మాకు పెరుకువలు చెప్పండి” “మీరీ
పుట్లో వుండిపోండి” “మీరీ మాటు మహారాజులం గారిలో
అట అండి” “మేము దివ్యాచారికి మిమ్మల్ని పరిచయంచేస్తాం
రండి” ఇలాగ కొరసాగాను,

“తండ్రిరాం శంకరప్ప” ఇది పట్నం అంతటా రామనామంలా
అయిపోయింది.

చూడనివారు “ఎందర్నీ వోడించినప్పటికీ! ఎన్నితోడాల
న్నాయో! ఎన్నిసంపాదలాటల మరుగు లున్నాయో! ఎన్ని పుంక
రాలు వోడికొయో! ఎన్ని కాలపులు కొట్టానో!” అనుకొం
టూ, చూసి. తమ కళ్ళని తామే నిమ్మలేకుండా వున్నార.

అవేమం బాగా లేదని అనేకులు పట్టించుం చావు లిక్కనచ్చారు.
ఉపాస్మ సన్న—జరి—జామార్ల వ్యవహారం. తాపితాలు కొండరు
సమర్పించలేదు. కొండరు కాలపులు కిప్పుకోయాలు; పాని,
ఉపాహ! శంకరప్ప వాటిని పుచ్చుకోలేదు. తాకలేదు. కన్నె
చూడలేదు.

అనేకులు విందులకు పిలిచారు; కొని “ఇప్పుడు కొను” ఇంకీ
శంకరప్ప సమాధానం.

“పెద్దమ్మ! చెల్లెలి కొడుకీమారా” “మీనల్లు దేహినం..”
మొలైన కెడకో చుట్టం అయివుంటా డియ్యో” ఇలాగ ప్రతివాది
నలు జరిగాయి. కొని ఎవరూ నిశ్చయించలేక పోయారు.

* * * * *

మర్నీ పొకవారం గడిచింది.

సాయంకులు, నేనాధిపతులు, పుత్రార్థిగ్గులు, సంపన్నులు, పం
నులు, కోరి తీసుకువెళ్లి శంకరప్పతో చదరంగం అడి. అటగట్టింది
కుకుకూడా సంతోషిస్తున్నారు.

తాతేదానికి ఇదంతా వున్నారా తోచింది.

దివ్యా పెద్దలు చిలులుపడ్డాయి; గాని అతనిదేమీ యెరిగిన
ప్రకర్తించసాగాడు. అయితే “రాజాగారి కలుగుచేస్తా డియో
కొండకి” అనే భయమాత్రం కలకల్పపోత దగిరి.

* * * * *

మర్నీ యింకోవారం గడిచింది.

శంకరప్ప, బుగ్గమీసాలరాజుతో చిదరింగం అడుగున్నాడు. సావడి అంతా హడాదారలతోటీ, సామంతులతోటీ, వైద్యులతోటీ, సంపన్నులతోటీ, అటగాళ్లతోటీ, కిటికీలలాడిపోతోంది. ఊళ్లో వున్న మొదగాళ్లంతా రాజాపక్షిని కూమని సలహాలు చెబుతున్నారు.

ఇతర ముగ్గురు వేళ్ళు గోడివార నుంచుని పూటకీ టిక్కెడా లేని శంకరప్ప యెత్తులకి తెల్లపోతున్నారు.

అందరూ రాజరత్నాలతో లాగ, ఎరర స్థానంలోవాడు కూచున్నాడు. అందరూ, చూపులు మట్టుకుతున్నాడుగాని విడిచిపెట్టుకున్నాడుగాని వొక్కచూ పెదవి కిదపడం లేదు. ఒకరిమీద ఒకరు పడుచు—ఒకర్ని పోకరు మోకాళ్లతో కుప్పొడిం, గుర్రులపై, పక్షులపై—ఏమీ లేవు. వారందరూ మర్యాదలు కోరినారే. అందరూ ఎదటివాడికి మర్యాద చెప్పే గాని తమ మర్యాద నిలవని తెలిసినవారే. పైగా ఘనీనాంబు అందరూ తమ చేతల్లో యెంచేవారే.

అయితే, ఇప్పుటి అంద్రుల కొడుకా వారు?

వరగా యిలాంటి సమయంలో నువ తాళేవారు వచ్చాడు. అందరూ ఆతను శంకరప్ప పక్కకి జల్లి నుంచున్నారు. అది చూసి అందరూ నలుగురూ “ఏం?” అన్నట్లు పైకి చూడగా—శంకరప్ప అందరూ చూడగా పెంకితనం కలిసి విండుతో—అందరూ చూడగా చూడగానే, అది బాబావార దర్శనానికి రమ్మని పిలిచి వెలిపించి మన్నాడు” అన్నాడు.

అప్పుడవరులు కొందరు “ఇది రాజాగారి అప్పనం” అనుకున్నారు. మరికొందరు “నివాస్తవంగా—రాజా శంకరప్పగారి అటగాడా అని ప్రబలాటం కలిగింది కావాలి” అనుకున్నారు. అందరూ కొందరు “దృఢం యిప్పించమనక, దర్శనానికి వచ్చింది యేమిటోయ్?” అనుకున్నారు.

అది చిదరంగా శంకరప్పనే చూడారు.

శంకరప్పకి మొదట వొళ్లు నుండిపోయింది; కానీ అక్కడికి వెళ్లాలని పొన్నెం దాన్ని చిల్లార్చినేసింది. అయినా, ఆతను, అప్పుడు నువ్వు మనిపోయేటట్లు కొరకొరి చూస్తూ “నేను రాను. నీవు వారిం లేవు.” అని పెంకితనంగా జవాబు చెప్పి మళ్లి అటలో వెళ్లిపోయాడు.

అందరూ తెల్లపోయి జల్లిపోయాడు.

అందరూ వులిక్కిపడ్డారు. కొంతసేపటి కొక అధికారి “అటగాడా ఎక్కడ?” అని అడిగా “దానికి చాలా కష్టం వుంది. ఒక్క చోట అటగాడా పోవక పట్టండి. జరిగిందంతా సావకాశంగా—అటగాడా మనవిచేసుకుంటాను. ఏమీ దావను. చెప్పనిదా యిచ్చింది యేమూరు ఇక్కడ” అని శంకరప్ప బయలు చెప్పాడు. అందరూ అటగాడా లాంటిది అడిగారు కానీ ఆత నేమీ జవాబు చెప్పలేదు.

2

అటగాడా, ముగ్గులు, శంకరప్పని తీసుకుని వేళ్ళుబిడికి బయలు దేరారు.

రంగసాని అని పోక చక్కనియక్క. పేరువచ్చిదానికి నీలు లేని పోక త్తెచ్చి ముగ్గులకు అమె విట్టుకు. మహారాజా చిదరంగం అటేబప్పుకు పరికరాలు సమకూర్చి వచ్చింది ప్రబలంపిన నలుగురు వేళ్ళులతో అమె పోక తె:

యెవరును సంగతి అంతా శంకరప్పకి ముందే చెప్పారు.

వీరు జెల్లి వాట్లో నుంచు నేలప్పటికి గోడ అంతల కూమని సానీ, సుమమా చిదరంగం అడుగున్నారు. అప్పుడే “మీ అటగాడా ఎక్కడ?” అని సానీ చూచా పట్టుకలగా అంటోంది.

శంకరప్ప పూనుకోలేకపోయాడు.

“చిదరంగం! రంగం కన్నం యెంచుమా” విడిదిలో యే కాదు వుండో చిలిచే నేలప్పట్టుంచే సలహా చెబుతాను. నాలుగైతూ నీన్ను గెలిపిస్తాను”

“మీరు అంగిరాల శంకరప్ప గారా యేమిటండీ!

“అవును”

సానీ “ఏమిండీ! అప్పుడే రానిదామా?” అంది. కానీ పరమం పిలికరించలేదు. సానీ “నేను వారి సలహా వున్నట్టుంటా” అంది. పరమం పిలికరించాడు.

అందరినీ అందరూ సానీ అట యేసికీలో వుండో వివరంగా వెళ్లింది.

శంకరప్ప అప్పుడే, అటాగే నుంచుని నాలుగు యెత్తులు వచ్చాడు. పరమం అట కిట్టింది.

* * * * *

మర్నాడు మార్నాల్లు శంకరప్ప, అప్పుడే స్నానం చేసి, అరచేసి వున్న అంగారపు కిట్టునుంటూ వుండగా నీనాధిపతవ్వి బోపలికి కలుగుచేశాడు.

పెద్దమ్మ “అటలో సాగా వేగా” అంది. ఇదంతా నీచలన? అంటూ శంకరప్ప అమె కొళ్ళకి మొక్కి వాట్లోకి వచ్చాడు.

“తమత కామా శంకరప్పగారు!”

“బిత్తిం”

“మహారాజులంగారు తమ వర్సనం కోరుకున్నాను”

“.....”

“నిమరు ఈ గుర్రం యొక్క కొట్టికి గయ చెయ్యవలసింది చని వాస్తానన?”

“ఈ నేనోకోలే?”

“నల నయలే—”

“నాతావారు నాకు తెలుసు. నాకున్న బట్టలిది. కట్టలిరిం తప్ప నేను కాదుకోను”

“ఈమరలాగే రావచ్చు. మహారాజులంగారు తమకోసం యె
సుకుమానున్నావు?”

“జవాబు — రాజేదారులు — దివాన్లు — ఇంద్రులూగారు వా
య్యా వేషంలో దేవదీలో అడుగుపెట్టనిస్తారా?”

“అందరూ తమకీ అడుగులకీ మధుగులాగతారు?”

తేనె చూసి గుర్రం పెరిగినం చూపించింది, కానీ తేజస్సుకీ
మగ్గిములుచోయి ఎంకరప్ప యెడట ప్లి అయిపోయింది.

* * * * *

ఇంద్రుడనేను తీరికైనా వున్న పెద్దాపుర రాజసంఘాలో, ది
వాన్ల వారి చూపుతూవుండగా పుంభూనిసరస్వతీలాగ ప్రకాశిస్తూ
వున్న గోవిందతాయాడు ప్రశంసించాడు. చతుర్ముఖతీర్థజగపతి
మహారాజు సాదరంగా స్వాగతం యిచ్చి ఉచితాసనం చూపిం
చాడు

ఉపోదారిం శక్రమంగా మగిసిపోయింది

చంద్రునికోసం ప్రత్యేకించబట్టి గదిలో మహారాజా, శంక
రప్ప యెడ్డిలు ప్రారంభించారు.

మహారాజు కిడరూ, శంకరప్ప కిడరూ వేళ్ళు వింజామరలు
వీస్తూ, శంకరప్ప పోకడిం శ్రీస్తులతో పరకాయన్నవ్వారు.

కామన్నర చాడ్చింది. మహారా నింకనీ పే అటామీ
కూడా పెట్టలేదు అందుకే మహారాజా, అంకితంలే ముందు వేళ్ళ
లా అర్చనార్చడతూ వుండగా, శంకరప్ప చిరునవ్వుతో శక్రటుని
వోక్కితే

“గా, మహారాజా రాజు కిది గతికోసం కలిగిందివుంది.

మహారా మనసు చెడిపోయింది అంచేతకూడా ఆతని కెక్కు
తోచలేదు

* * * * *

అది మొదల.

ప్రతికూటాన దుర్బలాట వోకగిడరూ, మద్యాన్నం వోక
గిడరూ మహారాజా, శంకరప్ప బలదగిరి కూర్చోడం ఎక్కువో
చికి మహారాజా, చెడితే తోక శంకరప్ప కల్లబోతూ వుండెం.

* * * * *

తొడల గడిచాయి. వార గడిచాయి మాసాలు కూడా
అయి గడిచాయి.

మహారాజు నిద్రాహంలు కడివిపెళ్ళకూ పెద్దాపురం అంతా
అట్టుడికినట్టుడికిపోతోంది

పదవి తిక్కుడ కౌలండల హి ఎం కూడా తిక్కుడ కాగా
తాచారు అప్పుడ ప్రత్యేకించిన పదిపోయాడ, కానీ దివాన్ల హిలి
పోయాడు అరి నని, ఎంచెది పక్షం కాదు అధికారమున్న
కాదు. యమచర అంటే చాలా చిత్తరప అంటే కూడా వీవో
అయిపోతుంది

* * * * *

ఏదోమానం సగం గడిచింది మహారాజా, నిద్రాహంలా
మని రావకార్యాలు ఆశ్రయపెనే నీటిట దా వచ్చింది

తాను, ఇంకటి అటగాణ్ణి అగౌరవపరిచి, కొంచెం — పల్లవల్లు
గా మందలింపులు తిప్పించడం వల్ల ఈమందర్భంలో యెం చెవిలే
యెం మమగతులతో అని చెప్పలేక, చెప్పకుండా వుండలేక ఈ
కుక్కురియిపోతున్నాడు దివాన్

* * * * *

అప్పుడే మార్కండేయం అయింది. దేవదీలో నగరా రూపు
ని మోగిపోగోంగి. నాలలు రాగుచెయ్యడానికి బయట కట్టచెయ్య
బడివున్న మదపుటేగులు ఎంకారాలతోటి, పారశిక్తాన్యాలు సకీ
లింపులతోటి అన్న దాతలను అహ్వనిస్తున్నాయి

కోటలో చలిపీమలకు దగ్గర్నుంచీ ప్రబోధం కలిగింది.

సాముగడియ చాలించి, మహారాజా అప్పుడే స్నానపుగదిలో
ప్రవేశించాడు ఇంద్రు గుర్రెలు మానెజిడు వదలడానికి సుగంధ
చూర్ణంలో నలుగుపెట్టారు ఒకే తే మండుకోయాల పులుగు పినుక
తోంది మోకతే నీటి తొలుపుతోంది ఇంకొకతే మధ్యమధ్య
చెయ్యపెట్టి నీళ్ళపాళాలు చూస్తోంది వేరొకతే నువ్వరకలశం పట్ట
కుని గంగాం దగిరి నుంచుచి వుంది.

శరిగా యా సమయంగా నగరాలో, గుళ్ళంలో ప్రవృ యు
తినీ చూసి “చెల్ల బిడ్డని తీసుకురా” అని కొంచెం చురుగు
చెప్పాడు.

కొరణం తెలవక పరిచాగక నింకా కంగారుపడతూనే వు
గా జగ్గప్ప వచ్చి “ఏల్లం మహాప్రభూ!” అటూ పేకుల బడి
ముకుసుమని “నుంచున్న పాళింగా శంకరప్ప గాని తీసుకురాగా
అని మహారాజు చెప్పగా వల్ల “ఏల్లం మహాప్రభూ!” అటూ
వంగి దండాలు పెట్టి, గుర్రం యెక్కి అంకిరించుబద్ధ మరో గ
న్ని వెంటబెట్టుకుని వుడాయించాడు.

* * * * *

అప్పుడీ స్నానసంధ్యాకులు మగించుగని అరతేనీన అ
త్తుర కలుగుని యువకులతో మాట్లాడుతూ వున్నాడు శంక .
“దండాలు బాలయ్యా!”

“శ్రీకృష్ణార్యులు.... ఏమిటోయ్ కబుర్లు!”

“నుంచున్న పాళింగా తీసుకువచ్చుని తెలయంది బాబూ
శంకరప్పకీ చిరునవ్వు వచ్చింది దాంతో అతను ప
వక్కి శిష్టుకుని, కిందిక చూస్తూ వోక్కుమాటు కిరీః క
చేసి, “శంకరప్పగారు గుర్రం యెక్కి వెళ్ళగట, ఏమగక్కి
తారట?” అని మనవిచెయ్యి మహారాజులంగారోటి?” అ
యెగంవేస్తూ వెన్నాడు.

ఒగ్గప్పక, అక్కడ మహారాజు అట్టి అర్థం తెలవలేదు.
ది శంకరప్ప జవాబు అర్థం తెలవలేదు పైగా అతనికీ ము
లో పాటు శంకరప్ప కూడా తిరిగ్పరించడానికి వీరేననాడ
వున్నాడు.

జగ్గప్ప, శంకరప్పకోసం తెచ్చిన గుర్రాన్ని అక్కడ వుం
గుర్రం యెక్కిాడు. అంతే.

౮

ఉచితవేషంతో మహారాజు సభాభవనంలో పచారుడు వస్తున్నాడు. ఈవేళేగా అనేపురా నిలిచివున్న వేళ్ళు, ఎరిగి దగ్గరికి వచ్చివచ్చు దు వాగు, మహారాజుకి వింటామరుగు వీస్తున్నాడు.

దివాన్ వొకపక్కగా నిలిచి భవిష్యత్తు తెలవక కించామిదా పడుతున్నాడు. శంకరప్ప వస్తే గుర్రాన్ని పట్టుకోడానికి జగ్గప్ప, లైట సిద్ధంగా వున్నాడు. తాజేదారు, “ఇటు ఇటు చేవా” అంటూ చార మాపించడానికి శంకరప్పకోసం పెట్టదగ్గర నుంచుని వున్నాడు.

ననుచు వొక మహాయుగంలా వుంది.

* * * * *

శంకరప్ప గుమ్మంలో ఆడుగుపెట్టాలప్పటికి మహారాజు అమాంకంగా వెళ్ళి కొలిచియున్నాడు.

జగ్గప్ప తెలిచి చూశాడుప్పటికి దేదూ, అకొలింతలానే, సింహాసనం మీద కూచుని వున్నాడు.

మహారాజుకి శంకరప్పకి కూడా ప్రయత్ని పూర్వకంగా కంఠాలు వదలించుకోవలసివచ్చింది.

“శంకరప్ప గారూ!”

“ఏం సెలవు జగ్గప్పగారూ!”

“తిమరు మాఅట కట్టేకొ రండి!”

“నామీద కలిగిన అనుగ్రహంకల తమ రలా సెల విస్తున్నార మహాప్రభూ! ఏలినవారికి నా బాల్యచాత్యం చూపించడానికి వచ్చానే గాని అట కట్టడానికి నేనెంతటివాణ్ణి మహారాజా?”

“అటా కాదండీ, మీము వోడిపోయాము. ఈ విషయం అనం దింట్లో గర్భంతో మీము మనవి చేసుకుంటున్నాము!”

“.....”

“చిదరింగంలో, మిమ్మల్ని గెలవగలవాడు సభాగోష్ఠి వివేకాని, శివునిలో అపజయం పొందినందుకు కూడా మీము గర్వపడు తున్నాము!”

“సన్నివాయవారి సౌజన్యానికి ఏలినవారి మాటలు గుర్తుగా వచ్చాయి. పట్టుపట్టి ఇలాంటి జగ్గప్పపుతో చదరంగం అడ— నీగుతుకున్నాను, నన్ను తమించవలసిందని నాప్రార్థనా!”

“ఇలాంటి అనందం మాదివరలో కలగలేదు. ఇకమించున్నా న్నిపోయి. ఇందుకు గుర్తుగా రేపల్లె మీము సత్కరించవలసి వుంది. పెద్దాత్రులసంస్థానంలో వున్న యేదీవా సరే తమక రాఖలు పంపింట్టు, సెల విప్పించండి!”

“వాకు బహుమానమా జగ్గప్పగారూ! ఎక్కువెత్తగలవాడు వో డు చదరంగం అడడానికి మెగించాచిపోయి వచ్చాను. దేవేం అడ్డంకించే ఏలినవారిలో ఆదాను. తప్పి ఆయింది, నా నన్ను సఖం ఆయింది. నాకింమీ బహుమతిలు అక్కరలే. జగ్గప్పగారూ!”

4

“తమకు విద్యను విక్రయిస్తున్నా రని కాదు మీము మనవి చే

సేది. తమరు కలిపకలులు. కలిపను గొరవించడం రావల ధర్మం. వీదతనం తమ ప్రభు కేమి అనిపించెను. ఇప్పుడు మీము చనే బహుమానంకలనే తమకు సంగోషిస్తూ నిర్భయ కాదు. విద్యార్థులకు కలిపికాడ ప్రతి కలగా అంటే, ప్రభువులు, కలిపకలు సత్కరించడం చాలా అవసరం. ఇప్పుడేనా మా అభిప్రాయం—”

“జగ్గప్పపుతో వాచించిం అనుచిరిం. వీదపడినా నే నందుకు సమ్మతి కాను”

“తమ అభిప్రాయం—”

“నేను నిరుపేదను. నిరుపేదలకు కూడా, గుడ్డ-ఇంతకంటే మరేమా అక్కర్లేదు. వీటిలో తాము ఒక్క అన్నం పెట్టిన చాలు వాకు.”

“తమ కోరిక సెలవివ్వండి”

“వాకు కావలసింది అన్నం, నాయివ్వుట్టి చదరంగం!”

“చిత్తం”

“చదరంగానికి అరవై వాలుగు గడులు. మొదటిగదిలో వొక నడగింజ, రెండోగదిలో దానికి రెట్టింపు, మూడోగదిలో దానికి రెట్టింపు. అనగా వాలుగు గింజలు. ఇలాగ గడులు వెలసే కొద్ది రెట్టింపువేస్తూ వడ్లగింజలు దయచేస్తే నాకింతే చాలు మహాప్రభూ!”

“చిత్తం. మనం మళ్ళీ మధ్యాహ్నం కలసుకుందాం”

“చిత్తం జగ్గప్పగారూ”

ఇద్దరూ సింహాసనం దిగారు. “వెళ్ళ కట్టించండి” అని దివాన్తో చెప్పి మహారాజు వాసగివారికి వెళ్ళిపోయాడు. “మహానుభావా! దయచేయండి” అంటూ తాజేదారు, శంకరప్పని గుర్రందగ్గరికు తీసుకు వెళ్ళాడు.

౯

ఇక జానుబాదుంది.

సభాభవనం అంతా కిక్కిరిసిపోయింది.

ఉప్పాడ జరిబట్లతోటి, కాళ్ళిరేడేశ్రు మక్కాబులతోటి, సింహాలెట్రు మునిగులతోటి, ముంకుంలెట్రతోటి, బంగారపు గోవతాడుతోటి, రవ్వల ఉంగరితోటి అలంకరించబడివున్న శంకరప్పని చెయ్యిపట్టు తీసుకువచ్చి, మహారాజు, సింహాసనం అలంకరించాడు. నంటనే సభ్యులంతా జనుద్దనులు వెళ్ళారు.

అప్పుడు దివాన్, మహారాజు ఇంగిరిం కనిపెట్టి “వడ్లగింజలు లెక్కకట్టాను మహాప్రభూ! వాకు కోరడం కోర్కె తీర్చాలంటే పెద్దాత్రులరాజ్యం చాలామీ జగ్గప్పగారూ!” అని చెప్పాడు. అది విని శంకరప్ప చిరునవ్వుతో మెలం పలచుచున్నాడు. మహారాజు నిర్విణ్ణునియిపోయాడు.

దివాన్ లెక్కకట్టిన కాళిం మహారాజు యెడల వుంచాడు. అది చూసి మహారాజు “శంకరప్పగారూ! ఈవిషయంలో కూడా మీము వోడిపోయాము” అన్నాడు.

అదివరకే ప్రజాయితృగా లెక్కకట్టి యీ విషయంలో కూడా శంకరప్ప చూపించిన చాతుర్యానికి చాలా ఆశ్చర్యపడుతూ వున్న సభ్యులు కొందర మహారాజు నిరాశంబరదీనూ, సభ్యునిరినీ చాలా క్షుణ్ణించారు.

కొంతసేపు తీవ్రాలలో చన చేసి, మహారాజు “శంకరప్పగారూ! ఇంతవరకూ వచ్చివాయివారిలో యెవరూ మాట తప్పియెవరకూ. మేము పెద్దావులరాల్యం అంతా తమకీ బాగుంటే ముఖంటున్నాము” అన్నాడు. ఇది విని సభ్యులలో చాలామంది చాలాకటకటపడ్డారు. దివాన్లుకూడా చాలా విచారించాడు. అప్పుడు ఇకంతా గ్రహిస్తూనే వున్న శంకరప్ప “జగత్ప్రభూ! ఏలినవా రింకాకా సెలవిచ్చింది వొకటి. యిప్పుడు సెలవిస్తావున్నది వొకటి” అన్నాడు.

“అలాగా!!”

“ఏలినవార “పెద్దావులరాజ్యంలో వున్న దేది కావలసినా నాకు దయ్యింపరాదు; గాని పెద్దావులరాజ్యమే దాగుల పడుస్తా మని సెలవిచ్చలేదు”

“.....”

“కనక జగత్ప్రభుత్వవారు ఒక బ్రాహ్మణు నిర్వచారంగా తీవించడానికి తగినంత వృత్తి దయ్యింపస్తే అతే నాకు మహా మేదవు”

శంకరప్ప మాటలు విని సభనా రందరూ చాలా హరించారు. దివాన్లు మొగంమీద మొదట సంతోషమూ తరువాత మ్మి నీనూ అంకిత మయినాయి. తరువాత, కొంతసేపు ప్రశంసలూ, కొంతసేపు విమోచనాలూ, కొంతసేపు అజ్ఞానవనా జరిగాయి.

మరికొంతసేపు నృత్యవిమోచనాలూ జరిగాయి.

చివరికి మహారాజు, “శంకరప్పగారూ! తమకు మేము సర్వ లక్షణసంపన్న మైన వొక అగ్రహారం సమర్పించు కుంటాము. తాము కొరివహేట, కొరివ గ్రామం స్వాధీనపరచుస్తాము. అంకోలి కొదివరివార మంతా యేర్పాటు చేస్తాము. తాము పెద్దావులం లోనే వుండి యెప్పుడూ మాకు చరరంగవివోదం కిరిస్తూ వ్రాసే వలసిం” దని కోరుతూ సభ చాలించాడు.

(ఈకథ జరిగిందే అని వినికిడి. కాని కల్పన. రచనా ముద్రున వాచి. ను బ్రహ్మగృహప్రతి.)

మన తెలుగు వార్తా పత్రికలలో వాడే భాష

మారేల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారు, కవిత్వానమితి

వార్తా పత్రికలు ఎందుకు వుట్టివని? తెలియని సంగతులు తెలిపి ప్రజలకు జ్ఞానము కలిగించుటకు కదా! అయితే, ఇప్పుడు మన వార్తాపత్రికల వల్ల ఆ పని సరిగా జరుగుతూ ఉన్నదా? ఏదో కొంత జరుగుచున్నప్పటికీ, సరిగా జరుగుతూ ఉన్నది—అని చెప్పడానికి ఏలు లేదు. ఎందుచేత? పత్రికలలో వాడే భాష ప్రజలకు బాగా బోధపడితే కదా అందులో ఉన్న సంగతులు వారికి తెలియడానికి! అందువల్ల వారికి జ్ఞానము కలగడానికి! విందుకు పిల్చినవారు తినే వదార్థాలు ముందు పెట్టితే ఎవరైనా తింటారు; అరిగించుకుంటారు; అందువల్ల వారికి నత్తువ వస్తుంది. అంతేగాని విలువ గలవని చెప్పి, వెండి ముక్కలూ బంగారపుముక్కలూ గల్తాలూ వాటితో కలిపి చెచ్చి పెట్టితే ఎవరైనా నోట బెట్టి గలరా! అనవడి నోట బెట్టినా అవి కొఱకు బడుతువా! అందువల్ల కడుపు నిండుతుందా! నత్తువ వస్తుందా! ఏదీ లేదు. అందువల్ల వీలైన వదార్థాలు కూడాతినడానికి ఏలు లేక విందుకు ఒక నమస్కారము చేయవలసివస్తుంది.

కొంచెమెచ్చు తక్కువగ మనవార్తాపత్రికలలో వాడే భాష స్థితి అలాగే ఉన్నదనక తప్పదు.

పత్రికాధిపతులు- అనగా- పత్రికలలో ముఖ్య విషయములను గూర్చి ఎప్పుడూ వ్రాస్తూ ఉండేవారు-తాము స్వయముగా వ్రాసే భాష చదువుకొన్న వారికే ఒక్కొక్కప్పుడు ఇరువ గుడ్డిళ్ల లాగున ఉంటుందని చెప్పవలసి వచ్చేటప్పుడు తక్కినవారిమాట చెప్పి నవనరమే లేదు. పండితుల కొఱకీ తాము వ్రాయడము లేదన్న సంగతి స్పష్టముగా తెలిసినప్పటికీ వారు అలాగు వ్రాయడానికి ఎదో కారణము ఉండాలె. ఒకటి కాదు; కాణాలు చాలా ఉన్నవి. తమ పాండిత్యము చూపెట్టవలసిన కోరిక ఒకటి; తమరిని పండితులు కారమునకు రేమో అనే భయము ఒకటి; తాము వ్రాసేది ప్రజలకి రముగా కనపడవలెననే తలంపు ఒకటి; తరువాతి పత్రికములో వ్రాసే అభ్యాస బలము ఒకటి; వ్రాసే విషయములను గూర్చి బాగా అలోచించని లోపము ఒకటి. తమ అభిప్రాయములు మఱుగుగా ఉండవలెననే

లము ఒకటి. ఇంగ్లీషు ముక్కలు ఎక్కడా వాడుకలో లేని పదములలోనికి మార్పడము ఒకటి. ఇవి అన్నీ భాషా కలిస్తే భావ బాగానో చాల వఱిగో కొంత వఱిగో బిడ్డెక్కుతుంది. ప్రజలు వాడుకలోని ముక్కలు మూలమూలముండి బయలు దేటుతవి; విడిముక్కలే కావు; చిన్న సమాసాలూ, పెద్ద సమాసాలూ, తర్జుమా సమాసాలూ పత్రికలలోని కెక్కుతవి; పేజీలు నింపుతవి. ఇంన్ని అక్షర జ్ఞానము మాత్రము కలిగి చదువుకొనేవాడు కిరి త్రాల్లు; వినేనాటికి ఊటుములు; వాడుకలో లేని పదము ముక్కలకూ సంస్కృతపు ముక్కలకూ తోడు పుచ్చు ముక్కలు కూడా అక్కడక్కడ దొర్లుతూ పోయి. ఇంతే కాదు. తెలుగు కాని తెలుగు మాటలు కూడా కొన్ని అవతరిస్తవి. ఇకంతా తెలుగు భాష అంతా వ్రాసుకలవారమనకొనేవారు అంకణూ అందుకు వచ్చుచేయెది సంతోషిస్తూకూడాఉన్నారేమో! ఏమో అనికొంటేదు. అలాకాకపోతే తామువ్రాసేమోస్తరు మార్పుకొగా! వాడుక భాషలో వ్రాయరా! అలాగు మార్పుకొలేదు; ప్రజల భాషలో వ్రాయడములేదు. కాని, తమ వ్రాతలు గొప్పగా చూచుకొని ఎప్పుడూ వ్రాసేవారూ, అప్పుడప్పుడు వ్రాసేవారిలో చాలామంది కూడా—వాడుక భాషలో వ్రాసేవారు కొందఱున్నారు. ఇంకొందఱూ అని చెప్పవలసిన దురవస్థ దైవానగ్ర వాల్ల శిష్యుని—సంతోషిస్తూ ఉన్నారనే అనుకోవ వలసిఉంది. ఎవరు వ్రాసినది చూచుకొని వారు సంపాదించరాదా! తప్ప! అనవచ్చును. తాము సంతోషించుతోనే ఊరకుంటే ఎవరు తప్పగలరు! అని ఏమీ అనజాలరు! సంతోషింపకూ వచ్చును; తప్పుకాదు. కాని, ప్రజలకోసమని ప్రచురించే అలో అది ఎక్కవలసిన అవసరము మాత్రము కలగనొక్కచెప్పక తప్పదు. ఎందు కెక్కడాదు? ఎవరైనా తొందరిపడి అడుగవచ్చును. ఈ ప్రశ్న వారు పైవారిని అడగడానికి బయలు తమరిని తామే అడుగుంటే బాగా ఉంటుంది. అందుకొకటి ఈ సంపాదక ఎత్తుకొని నాలుగు ముక్కలు వ్రాయవలసివచ్చినది.

పత్రికలు పెట్టి వాటిలో తమకు అవసరములని తోచిన విషయములను గుఱించి వ్రాసేవారూ, పైనుండి వ్రాసేవారూ,—“మేము ప్రజల్లో మేలుకోసము వ్రాసేటప్పుడు పత్రికలలో మేము వ్రాసిన వ్రాత ఎక్కడాడదనడము తెలివి తక్కువ మాట కాదా?” అని కోపగించుకొని మరల అడుగు తారేమో! అయ్యలరా! తొందరపడకండి; కోపపడకండి. మీరు మంచి ఉద్దేశముతోనే వ్రాస్తూఉన్నారు. ఎంతోకష్టపడుతూ ఉన్నారు. అంతే కాదు; కొందఱు నష్టాలపాలుకూడా అవుతూ ఉన్నారు. అయితే మీరు పడే కష్టానికి, మీరు పొందే నష్టానికి తగినంత ఫలము కలుగుతూ ఉన్నదా! లేదనే నా నమ్మకము. మీ పత్రికలవల్ల తగినంత ఫలమే కలుగుతూ ఉంటే అవి అన్ని కాకున్నా కొన్ని అయినా చదివి కొంచెమోగొప్ప సంతోషిస్తూ మేలు పొందుతూ ఎక్కడో మూల కూర్చుండే నాకు దీనిని గూర్చి కదవ వలసిన అవసరమే లేకపోవును. అయితే “తగినంత ఫలమనగా ఏమిటి? అని మరల ప్రశ్న రావచ్చును. మఱేమిటి? “ప్రజలు సంతోషించడము; వారికి జ్ఞానము కలగడము; అందు వల్ల సుఖము పొందడము.” మీరు కోరే ఫలము మాత్రము ఇది కాదా! అవును, మున్నూటికి అవును. కాని, ఇప్పుడు మీ పత్రికల వల్ల కలుగవలసినంత సంతోషము గాని, జ్ఞానము లాభముగాని ప్రజకు కలుగుతూ ఉన్నదా! ఇదే ముఖ్యమైన ప్రశ్న. ఉన్న చిక్కంతా ఇక్కడే వచ్చినది. ‘లేదు’ అనే విచారిస్తూ అయినప్పటికీ పైవారు చెప్పక తప్పదు. మీరు ఒప్పుకోక తప్పదు. నిజముగా మీ పత్రికల వల్ల కలుగవలసినంత సంతోషమూ—జ్ఞానమూ—లాభమూ కలుగుతూ ఉంటే ఎక్కడ మంచి ఆశ్రుత పడి అని ఎందుకు తెప్పించుకోరు! మీ చందాదారులసంఖ్య ఎందుకు తక్కువగా ఉంటుంది! మీలో కొందఱికి అత్రైసపుతూకిన్నా కొందఱికి ఎందుకు నష్టముపస్తూకిన్నది! చెప్పండి, ఏమి సమాధానము చెప్పుతారో చూస్తాను.

“మనవార్లు బీదవార్లు” అని చెప్పతారా ఏమిటి! ఆ సంగతి నాకూ తెలుసును. కొంచెము తెలియడమే

కాదు. బాగా తెలుసును. సంతోషము కలుగుతుం
దనుకొంటును-లాభము కలుగుతుం దనుకొంటును-ఏ
బీదతనము అడ్డు రాదు. కిల్లు - పాగా-గంజాయి
మొదలైన నివాసస్తువుల మీద గవర్నమెంటువారికి
కోట్లాది వచ్చేట్లుగా ఖర్చు పెట్టే మహాత్ములు
ఎవరు! రానురాను హెచ్చుచేస్తూ ఉన్నప్పటికీ ఘనో-
పాసో-చెంబో-మంతో-ఇల్లో-వాకిలో-భూమా-
పట్టో-అమ్మి ఒకప్పుడు జాల్దారాలతో కూడా బడి
జీతాలు కట్టుతూ ఉన్న తెగువరలు ఎవరు? బీదవాళ్ల
యిన మనవాళ్లే. ఇవ్వమనదానికి డబ్బు ఎక్కడనుంచి
అయినా వస్తుంది-కాబట్టి, ఈ నమాధానము నరి
అయినదికాదు.

హానియ్యండి. బీదతనము చేతనే మనవాళ్లు చాల
మంది పక్కలు తెప్పించుకోవడము లేననుకొందాము.
అయితే అందఱూ బీదవాళ్లుకారే, కొందఱైనా తెప్పిం
చుకోగల విలున్నవారు ఉన్నారే. అట్టి వారైనా
అత్రుకపడి తెప్పించుకొంటున్నారా! సంతోషించడానికి

విలున్నదా? అది లేదు. ఏ కారణముచేతనై తేనేమి
తెప్పించుకొనివారి మాట మన కెందు కంటారా? నరే;
వారిని వడలి వేతాము. స్వయముగా తెప్పించుకొనేవి
కాని పైవారు తెప్పించేవి కాని చదువుకొనేవారైనా
అందఱూ సంతోషిస్తూ ఉన్నారా? వారికి జ్ఞానము
కలుగుతూ ఉన్నదా? లాభము కలుగుతూ ఉన్నదా?
కొందఱు కొంతవఱకు సంతోషిస్తూ ఉన్నారనీ,
కొందఱికి కొంతవఱకు జ్ఞానము లాభము కలు
తుఉన్నవని చెప్పడానికి విలున్నదిగాని చాలామందికి
కలుగవలసినంత సంతోషము-జ్ఞానము-లాభము
కలుగుతూ ఉన్నవని అనడానికి అవకాశములేదు.

కాబట్టి వారావధికలు ఎందుకు పుట్టినవో గుర్తుం
చుకొని, దానికి తగిన భాష-తెనుగుతనమునకు
ఎట్టలోటూ కలుగకుండా-వాస్తవ, ఎంతోబాగా ఉం
టుందనీ, అందువల్ల తెనుగువారికి-తెనుగునాటికి ఎంతో
మేలుకలుగుతుందనీ, తెనుగువారావధికలలో వ్రాసే
వారి కందరికీ మనవిచేస్తున్నాను.

ఆంధ్రవాచస్పత్యము

మామిఠ్రులూ, ఉధయభాష- సాహిత్యవిద్యప్రవీణులూ అయిన
శ్రీబ్రులును కేంకటరమణయ్యగారి యారచన కుహారకూపంగా
వొక విచిత్రకళ చిప్పరలసివుంది.

శ్రీకౌట శ్యామలకామశాస్త్రిగారి ఆంధ్రవాచస్పత్యం నేను
ముద్రణించి చూస్తూనే వున్నాను.

మామిఠ్రుల శ్రీకృష్ణచరిత్రము, రామయ్య పంతులుగారు,
విద్యాకాశ్రీటి, అత్యుగంధిగారు కలిసి దానిమీద విమర్శ
రాసీ పంపారు. అది యాపరీక్షలోనే జూన్-మందికలో ప్రకటిం
చబడింది.

జూన్-మందిక ప్రకటింది వొకపనిమీద కెల్లె. పుస్తకములో
పుస్తకా, శ్రీకౌటిల్ల బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు విమర్శకు జవాబు
రాస్తున్నారని తెలిసింది.

తరివార శ్యామలకామశాస్త్రిగారు మా అగ్రముకి వచ్చి మందు
ప్రబుధాంధ్రకు చెందాదారుగా పరి, “వాచాంధ్రవాచస్పత్యంమీద
మీరు ప్రకటించిన విమర్శకు ప్రతివిమర్శ తయారవుతోంది”దనీ,
“ఇంటికి కెల్లెగానే వచ్చుతా”ననీ, “అది నూటయ్యైతే అవు
తుంది”దనీ, “నెలకు నాలుగుపేజీలు మీఖర్చులమీదా, మరో నాలు

గుపేజీలు మాఖర్చులమీదా ప్రకటిస్తూ దాన్ని పూర్తిచెయ్యవలసి”
దనీ మా మానేజరుతో చెప్పి కెల్లెపోయారు. ఇది బరిగిన కొంత
జాలకు మాపట్టుంలోనే పకీలుగా వున్న శ్రీరాధుని చిట్టె నుల్ల
వ్యాఖ్యంగాను అవ్యాసం రండుభాగాలు తెచ్చి మా మానేజరు
కిచ్చారు. తరివార రండులోజాలకు మదానుమంచి నేనింటికి వచ్చి
జరిగిందంతా విని. వ్యాసంలో ఒకటిరండుపేజీలు చదవగా-
బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు రాసిందే అని స్థిరపడింది; కాని వ్యాస
కర్తగా మారల రామచంద్రశాస్త్రిగారి పేరు దానిమీద రాకుం
చివుంది.

నేనింటికి వచ్చిన రండులోజాలకు చిట్టిసుబ్రహ్మణ్యంగాను
సంయోగ-మాడో భాగం తెచ్చి యిచ్చి. అట్లా, నేను, “అది
కౌటిల్ల బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు రాశారని మదాను నే
తెలిసింది”దనీ, “జవాబు రాయవలసినవారు శ్యామలకామశాస్త్రి
గారు కాని మరొకరు కా”రనీ, “పైగా, బ్రహ్మయ్యశాస్త్రిగారు
రచన నూకల రామచంద్రశాస్త్రిగారి పేరితో రావడం ఆంధ్ర
ముని, “మధ్యవర్తి జవాబు రాసే విమర్శకుల లోపాలతో
గ్రంథకర్త లోపాలకూడా చూపించారీ; గాని ఎలాగోనా గ్రంథ

కర్తవ్యమునుచూచినచో ప్రయత్నించునామీకంగా ప్రకటించినది. “అని అడిగాను. దీనికి మరొకరైనా “రామచంద్రకామ్యుగాడు గ్రంథకర్త గాని నున్నాడనిచూచినచో ప్రయత్నించా” రని చెబుతూ “ప్రకటిస్తారా లేదా?” అని అడిగాడు. అందుకు నేను “ఈనీతిలో రామచంద్రకామ్యుగారి జవాబు ప్రకటించబడిన బాధ్యత నాకు లే” దని “ఇంతే కాకుండా, జవాబు రిండుమూడు వేలకంటే ఎక్కువ స్థలం ఆవశ్యం లే” దని “కాకపోతే, విమర్శ అయ్యేర వేలకంటే కనీస జవాబు కూడా అమాత్రం స్థలం యివ్వాలి” నని. “అంతేగాని, మూలకాధార వేల జవాబు నేనే మందర్శన లోనూ కూడా ప్రకటించ” నని చెప్పాను.

ఇందు కొంత రించక, చిట్టమబ్రహ్మగంగా, అమాడుభాగాలు పుచ్చును నెలవోయారు.

ఈవారే అర్థాగ్రంథం “ప్రాథమికవిద్య” అనే ప్రకారం వచ్చింది. ౧౨ వేలకంటే ముగిసేటట్లు కుదించబడింది. అయితే: వ్యాఖ్యకర్త చేరు “మూల రామచంద్రకామ్యుగాడు” అని కాక, “మూల మార్గవారాయణకామ్యుగాడు” అని మార్చబడింది.

అధికవాచస్పత్యం నిఘంటువు కాని, వాక్యములు చదివే వీరువా అడుగున పడే ప్రకటించబడినవలె కాదు. అది చాలా పెద్దది కాని, కొద్దిపాటిది కూడా కాదు. కాగా, దానికల్ప భాషకు, అవకాశ మేనా హెచ్చుగానే వుంటుంది, ఉపకార మేనా హెచ్చుగానే వుంటుంది. అలాంటి పుస్తకాలమీద విమర్శలు తిప్పుకుండా వస్తాయి. గ్రంథంలో సారం వుంటే తక్కిన రేమో తీసుకుంటు పుస్తకంలేదు. సారము లేకపోతే విమర్శల కలాంటివారితో జవాబులు రాయించినా ప్రయోజనం కలగదు. అయితే, ఇతర పాఠ్యం, విమర్శకు జవాబు రాయడంలో కాక, గ్రంథరచనలోనే పొందివుంటే శ్యామలకామ్యుగాడు భాషకు మనోహరం చెప్పినా రుచుండదు.

ఇంకీ: అంత పెద్ద గ్రంథానికి కర్త అనిపించుకుంటూ వున్న శ్యామలకామ్యుగాడు, జవాబు మరొకరిచే రాయించి. దాని కన్నా మొదట వాక్యం, తరువాత మరొకరికి దభలుపరచడంలో దుష్టాచరిత్యం వుండో వారే వెలవచ్చాలి.

మబ్రహ్మగంగా

నేను జానునెల ప్రయత్నాంధ్ర ప్రకారం ప్రకటించబడిన ‘అంధవాచస్పత్య’ విమర్శనమును ప్రతిపాదించుచు, శ్రీ మూలకామ్యుగారాయణకామ్యుగాడు జూలైలో ‘ప్రాథమికవిద్య’ లో మూలవాచస్పత్యమును ప్రకటించిరి. అందు వారొకరేట నన్నుమార్చి శ్రీ భారతిలో బ్రహ్మగంగా బిలుసు నేటికంటె ముగియగారను పం దించి. వాచస్పత్యముయొక్క ముచ్చటారలంగని వానిని బహు విమర్శించి గొనియాడి యుండిరి. అని వ్రాయుటచే నేను అనిఘం టపునుగూర్చి ఇప్పుడు కొంచెము వ్రాయవలసి వచ్చింది.

విమర్శవారము ‘భారతి’కి బంపబడిన శ్రీ శ్యామలకామ్యుగారాయణకామ్యుగారు ‘అప్పటికి నిఘంటువు’ అని అయ్యున్నది. యొక్క ‘మచ్చుపదముల పోల్చు’ను తిర్చిపాదకుల కోరిక పయ నేను వ్రాసిన విమర్శము ౧౯౪౩ సం. మేనెల భారతిలో ప్రకటించబడినది. కాని యందు నేను పెద్దపొట్టువును ఏమియు వ్రాసలేదు. నేను ప్రశంసించినంతమాత్రమున లేనిగౌరవము నిఘంటువునకు గలుగునది లేదు. పొగడవంతమాత్రమున ఉన్న గౌరవమునుగూడయులేదు కాని చాలకాలముగడిచి ప్రకటింపబడిన నా విమర్శనము ఏరీతినున్న దో పాఠకులకు తెలుపుట నా విధి. కావున ‘భారతి’లో ప్రకటింపబడిన నా విమర్శన లేకకే జేయును ఇప్పుడు తిరిగి ప్రకటింపవలసి వలసి వచ్చుచున్నది. నేను వ్రాసినది—

“నిఘంటువునకు కర్త గారు పెట్టిన పేరు ‘శ్యామలకామ్యుగారాయణకామ్యుగారు’..... ఇది ‘సంస్కృతాంధ్ర ప్రతిపత్తాపర్యాయపదనిఘంటువు’ తర్జునములను, అచ్చులేనుగలపదములకు తర్జునములను అచ్చులేనుగలకంటే బడియుండు నేనా! నిఘంటువున నున్నట్లు ‘తొలి పలుకు’నక గలను, తర్జునములైన పదము, అపదము లాంధ్రపదము లగునే గాని సంస్కృతపదములు కాకాలవు. సంస్కృతప్రకారములైన సంస్కృతపదములు ఇది సంస్కృతభాషకు నిఘంటువు కాదు. ఇందలి ‘సంజ్ఞావివరణపట్టిక’ను బట్టి ‘సంస్కృతాంధ్రమును మూచించు గురుతు’లో నిచ్చిన పదములు తర్జునములేకాని సంస్కృతపదములుకావు..... ఇంకను, ఇందు అంగము, అక్షరము, కన్నడము, హిందూసాని మొదలగు భాషాంతరములందలి పదములు దానివలె ప్రకటించినవి. కావున నిఘంటు వామొకే జేయును, శ్యామలకామ్యుగారు పదము, నిఘంటు విశేషజేతే జేయును ‘సంస్కృత’ పదము సారములు కాకాలవని చెప్పవలసి వచ్చుచున్నది.

ఈ ‘మచ్చుపదముల పోల్చు’ పదిపుటల ప్రమాణముగలది. ఇందు అ, ఆ, ఇ, ఎ, క, న, ప, ల, వ, శ, హాకారములకు సంబంధించిన ౨౧ పదముల వివరణము కలదు. వానిలో ‘అ’ను గూర్చి ౧౩/౪ పుటలు నిండినవి. తిక్కన ౧ ౧/౪ పుటలలోను తిక్కన ౨౦ పదములను కలిపియుగ వివరింపబడినవి, ‘పండితుల’ ‘అభిప్రాయము’ను గూర్చి ‘నిఘంటు’ ర్థం అన్ని యక్షరములకును సంబంధించినపదములను కామ్యు తర్జునికొనిన నియమములకు బద్ధములైన వానిని, ఏదని యిటువది పదములకు, ‘మచ్చు’న కెచ్చినవో గొంత పలుకయిన ‘పండితుల’ ‘అభిప్రాయము’ల వెలుంగ సాధ్యమగును.

ఈ ‘పోల్చు’ లోపల ‘సంస్కృత’ ‘తెలుగు’ ‘పర్యాయపదము’ లలోకలాలకు సమానపదము లే కానివచ్చుచున్నవి. ఉ. వ్యవక్తత్రువు, పదితేనెముల దిట్ట; పదితేనెములపాము. ఇట్టివి పర్యాయపదములుగ తిక్కించినవో నెన్నింటైన పదముల నీయవచ్చును. వ్యవధిగూడు, వ్యవధిట్టు, వ్యవధైరి, వ్యవహారి, పది తేనెములవాడు, పది తేనెములకల్ప మొదలగుట్టివి సంఖ్యాతీతములు కలవు. అవి లేకుండుట నిఘంటువునకు లోపముకూడ. కావున

నిలగనంతవఱకు పడుచుండముల నుగించి రూఢములును, వ్యవస్థలును ఆగువానినే నిస్సంకుట్రుల జేర్చుట తృప్తి.

ఇంతవృత్త్యుల చచ్చటచచ్చట గలవు. ఈ విషయము 'ఈమమ్మ పడముల సొత్తియి పోక మూర్ఖము' ముద్రాక్షుక్రమున ముదిరినది. కలుగనందున.....అమృతకష్టలచ్చటచచ్చట నున్నను... మమ్మనకుల సొత్తియినందలి చిల్లరకష్టలను పెరింపుడని పాత వలను జేయుచున్నాడు. అను నసంబంధము 'వేడికొలు' ననున రింపఁదగు; కాని యా 'మమ్మనకుల సొత్తి' మేల ముద్రముగ, నిర్దిష్టముగ, జవాబు కిముగ నుండిన నునుముందు నిస్సంకుట్రచారమునకు విడిచి యిచ్చ కి నిగియుండెడిది.

నిస్సంకుట్రము శ్రీ శ్యామలకౌముదాశ్రమిగారి ప్రయత్నము గొప్పది. కష్టవాదమున, విజయలబ్ధియైన, వారు అపవరములగు ముద్రికలనుంచి, నిస్సంకుట్రులను కల్పించుకొనిన ఆంధ్రవాద్యయోమకే కొక యుత్సాహములకొరమును సమర్పించినారును? పై విమర్శనము బట్టి నేను 'వానివృత్తియయొక్క ముద్రికలను బలము గలిగి వానిని 'బహువిధ బలం గొనియున్నాడు' యుండక పోవుటయుకొక, కొనియున్నాడును శంకరని 'తేజవక్త మానన, శ్రీ శాస్త్రిగారు పయనించు నయను గమనించిన, ఎవరో వెప్పిక మాటలగు విని నున్న యెల్ల ప్రాసీయులవలెను.

విమర్శనయన మార్చింపబడిన పరిణామముబట్టి ఒక్క గ్రంథ నామును ముద్రకే ముద్రాబడినది, నిస్సంకుట్రున పడునంతములే ఎక్కువయినది. 'అహమ్' [పుట ౨౧౩.] మొదలగు సంస్కృతి పదములు నిస్సంకుట్రున కెక్కినవి.

కొన్ని సంస్కృతపదము లిందు స్వేచ్ఛగ తర్కయోగింపబడినవి. ౧. అధున- సం. ఆవృ. ఇప్పుడు. మా. సామ్రాజ్యము. [పుట ౨౯౩] అధికము. సు. వి. ఆ. దగ్గఱ. మా. సహపము. [పుట ౧౭౨.] సంస్కృతమునందలి అధునా, అధికః అత ఆవృతము క్రింద పదములగు మాడినవి. పునఃకీ వికృతపదము లిందు ఎన్నియో కలవు.

ఆరవివర్ణమునకు రెండుదాహరణములు—

౧. అధు. సం. వి. ఆ. స్త్రీ. ౧. మధ్యతనమునకు; వి. ప్రగల్భమున నాయుక. ౨. మధ్యప్రగల్భములలో రెండవది. [పుట ౨౭౨].

౨. అనాద్యగ్ధములు—సంస్కృతభాషలో లేనివి. ఊ. ఎ. బ. య. చె. జ. ఱ. [పుట ౯౪.]

సంపదముల యధామేధా పోషణమన్నది. ఇట్టిది వేవేలు. ఆలంకారపరిణామనకును, అన్వయవృత్తికి నుదాహరణి.

ఆలంకారము [పుట ౧౭౨, ౧౭౩.] అను పదవివరణకున, ఆలంకారములలో అపన్నము, అప్రస్తుతచరణ ఆలంకార న్యాయము నొసఁగఁబడి, తరిగి 'తవ్యతేజాలంకారము'లలో, అపచ్యుతి, అప్రస్తుతచరణ, అప్రస్తుతప్రసంగము, ఆలంకారశ్యామము

నొసఁగఁబడినది. ఇది విచిత్రము. ఆలంకారములలో 'స్వేచాక్షయ'మను తొక విచిత్రాలంకారము ఒసఁగఁబడినది. దాని కీర్తింది శ్లోకము మూలము.

'పరిసంఖ్యా నిష్పత్తిగ మేకస్మిక్ వస్తుతుల్రాణమ్ | స్వేచాక్షయః ప్రథమేభు నన్యాయతేభు నత్రాహమ్.' ఇందు ఆలంకారనామమగు పరిసంఖ్యాపదము విశుభవి, ఉదాహరణావ్యవధునకు 'స్వేచాక్షయము' ఒక యలంకారముగ గ్రహింపఁబడినది. అవ్య దుదాహరణపద్యము మెట్లో? పరిసంఖ్యాపదమున కప్పుడెంత మేమో?

'అయోగసంబంధాశ్రయోక్తి' ఆలంకార విశేషశ్లోకముకొను. అసంబంధాశ్రయోక్తియను ఆశ్రయోక్తి శ్లోకమునందు గలిగిన మాదులేది.

'యోగేతివ్యయోగి సమబంధాశ్రయోక్తి తివ్యతే' అను లక్షణమును పరిగ 'నెఱుగకపోవుటచే ఇట్లు కల్పింపఁబడినది.

'ఆలంకారము' ఒక ఆలంకార విశేషము కాదు.

విషయము సుఖగతి నుదాహరించు— [పుట ౩౧౩] ఉదాత్తము—ఆశ్రయలక్షణ శ్లాఘ్య చిత్రిత వర్ణనము" అని నిరూపింపఁబడినది. కాని యుదాత్త యొక్క విధము కాదు. వస్తుక వస్తువర్ణనమునకు ఉదాత్తమగును.

ఇంక చిత్రములంగూర్చి యొకమాట. అన్వృత్తవ్యయము, ఆశ్రయ శిల్పములు, విచిత్రములనువలన వస్తువుల చిత్రములే నిస్సంకుట్రునకు పుట్టుచుండును. అంగభాష నిస్సంకుట్రుల అర్థమగును కేయల రిందుమన్నది. నిస్సంకుట్ర సచిత్రము తులసిమృగములకే కొన్ని చిత్రములు—ప్రాసవిక సాకల్యంబునగలి విద్యార్థులు వ్రాసినటుల నగుచి కొన్ని ఈ 'నావద్యవృత్తి'న ముదిరింపఁబడినవి. అని ఏమన, కొండ, చెరువు, మామిడి, శంఖము, లక్ష్మి, అనానపండు, ఆరటిపండ్లగల మొదలగునవి. ఇట్టివారివలన నేను ప్రయోజనము కలదని నిస్సంకుట్ర లూహించిలో! ఇట్టిది సాకల్యం కన్వృత్తవ్యయమున వారి తలచె యుండునా?

ఈ 'నావద్యవృత్తి నిస్సంకుట్ర' ను ఇదివఱకే నలుగురు విద్యాంశులు విమర్శించియున్నారు. వారి విమర్శనములను చాలవఱకు ముద్రియొక్కములుగ నున్నవి. కావున విశేషించి విమర్శించుట అనావృతమున యెంచి నిశ్చాక్రముగ వ్రాసుకొని వచ్చికి. విశేషించి వ్రాసిన గ్రంథము మొదలు.

రమారము యుగకైతేముల నుండియు ఆశ్రయగ్రుగు కృషిచేసి శ్రీ శ్యామలకౌముదాశ్రమిగారు నిస్సంకుట్రును నిర్మించుచునా— నాద్యాయమునకు మేలకలుగునను ఆశ్రయవృత్తయమున మొదలెట్లైనది. ముదిరి నిస్సంకుట్ర భాగములంబట్టి యా యాక అతుని— నలసి వచ్చుచున్నది.

తన నిస్సంకుట్ర వాద్యయోగకారము కైకొనెనని తలచి నవో నిస్సంకుట్రగాన పునః ప్రయత్ని మొదలించుటయే మేల.

— బులును నేరంగులమూర్తి

మల్లెల శ్రీరామమూర్తిగారు

తెలుగుదేశం విడిగ్గంట చాలా పెద్దది. జనాభా రెండుకోట్లకు పైగా వుంది. హిందూదేశంలో తెలుగుభాష మాత్రమే సానం అక్కయింది. ఇంతకంటే తక్కువ జనాభా గలిగిన మరాఠీ, తమిళం, పజరాఠీ, కన్నడం, మొదలైన భాషల్లో చాలా దైనీకపత్రికలున్నాయి. వారపత్రికలు, మాసపత్రికలు, పక్షపత్రికలు రెక్కతుక్కురిగా వున్నాయి. ఆంధ్రభాషలో తెలుగుదేశం దైనీకపత్రికలులే. అది బయలుదేరి ఇరవై ఏండు నాటింది. అయితే యిప్పటికీ ఆంధ్రపత్రిక స్వయంపోషకం కాలేక పోతోంది. నిజంగా ఇది ఆంధ్రులకు సేవ చేసినదికంటే ఇది తెలుగులో వారపత్రికలు చూచినా బహుశయ్యవ. వారపత్రికలలో యిప్పటి వస్తువాట్లో కృష్ణపత్రిక వరకాలంకంటే ప్రబలమింది. ఆంధ్రవారపత్రిక, త్రిశిఖ, సమకల్పిని, (నూతన) ప్రజామిత్ర, పత్రికలు కృష్ణపత్రిక తర్వాత వుట్టి పన్ను ప్రచారంకల పత్రికలు. ఇంకా కొన్ని వారపత్రికలున్నా వాటికి ప్రాముఖ్యం తక్కువ. ఇక మాసపత్రికల్లో భారత, గృహలక్ష్మి, మధ్యమిని. ఇటీవల యువకులు బయలుదేరి స్వతంత్రంగా మాస పక్షపత్రికలు పోషించి నడుపుతున్నారు. క్రమేణా మాస పక్షపత్రికల సంఖ్య పెరిగింది. వీటి యభివృద్ధినిబట్టి పత్రికలపైన ప్రజల కట్టుబడి పెరిగిందని గ్రహించవచ్చు. మాస పక్షపత్రికల్లో కూడా హాస్య నాటక రే బాగా ఖచ్చిత అవుతున్నాయి. ఈ పత్రికల యభివృద్ధిని చూచి కొందరు తెలుగులో చాలా పత్రికలు బయలుదేరా యని నోచిపెట్టున్నారు. కొందరు యిన్ని పత్రికలెందుకని విమర్శించున్నారు—ఈ పత్రికలన్న ప్రజల కేమైనా విజ్ఞానార్థివృద్ధి కలుగుతుందా అనే విషయం చర్చించడానికి తావు కాదని, వాలుగొండ్లి ప్రతిం యిన్ని పత్రికలు లేకపోవడం ఇప్పుడు ఏమాల చూచివారకల పత్రికలు కనబడడం—ఇందులకు చాలా వున్నా యని చెప్పుచు ఉన్నారు. మనకంటే తక్కువ జనాభాగలిగిన యితరరాష్ట్రీయుల మాతృభాషపత్రికల సంఖ్యలను, చంపాబాగ్ సంఖ్యలను బట్టి చూచి తెలుగుపత్రికల స్థితి చూస్తే మనం చాలా ఆశునకు వుంటాము. మనకు చూపండి అవకాశంగా తెలుగుదేశం అందుకుంటున్నాం. వారపత్రికలకు ౧౨ అక్షరాలా యాభైరెండుకేలమంది చందాదాతలున్నారు. మన తెలుగుపత్రికల్లో ఏపత్రిక కనా సరే పట్టుమని తీసుకోవాలి—అయినవేలమంది చందాదాతలు లేరు—పత్రికల దాగో చూడండి. వాటి విడుదలపాదనే ఆధారపడి వుంటుంది. మన పత్రికలకు ఏపత్రికను ఎంతమంది చందాదాతల సహకారం తెలియజేస్తున్నారో తెలుగుభాష మాట్లాడేవారి సంఖ్య ౨౬,౩౩,౩౧౪. వారిలో మాట్లాడేవారి సంఖ్య ౨౦,౪౧,౧౧౧. మనకంటే చాలావై ఎం అరవైలక్షలు తక్కువ జనాభా కలిగిన అరవల అరవైలక్షల పత్రికలు జతపడగా నడుపుతుంటే, ఆంధ్రులకున్న ఒక్కొక్క పత్రిక స్వయంకృషిపాద బ్రతలేని స్థితిలోవుండడం మన

ఆంధ్రులపత్రికా నిర్వహణలోపాన్ని తెలుపుతోంది. దీన్నిబట్టి మన ఆంధ్రులకు మాతృభాషపై నీరసము, అవినయ, పాపము వున్నవలెతోంది. హిందీ అని చంకలు కొట్టుకుని జాతీయనాయకులూ, జీతాలు వుప్పుకుని ప్రచారం చేస్తూన్న హిందీ ప్రచారకులూ, యావదయం బాగా గ్రహించాలి. ఈస్టిలో ఆంధ్రుకు నేను ఆంధ్రుడనని మరోరాష్ట్రంవాడికగిరి—దీవరకు ఆరవనాదికగిరి నిల్వోటానికి తావువుగా యని అలోచించుకోవాలి. ఇక వారపత్రికల్లో కృష్ణపత్రిక ప్రకటనలు జాతీయమంకల నష్టపడకుండా కొంచెం గానో గొప్పగానో లాభం తీసుకున్న దని వాడుక. యిలా పత్రికలు ఏదో సంఘాన్నీ, వ్యక్తనో, పక్షాన్నీ, ఆక్రయించుకొని ఏ భోవిధంగా నడుపున్నాయి గాని మంచి ఆదంక స్థితిలో లేవు. హాస్య పత్రికలన్నీ చిల్లరఅమ్మకాలలో కాలక్షేపం చేస్తున్నాయి. అంతే గాని చంచాలకల నడుపున్నా యని చెప్పుకలిగే పత్రిక మనకు లేదు. వ్యచ్చమైన తెలుగుమాగాణిలోనే దేజవాడ, గుంటూరు, బందగ, రాజమండ్రి వగైరా పట్టణాల్లో తెలుగుపత్రికలకంటే ఇంగ్లీషు పత్రికలు మూడురట్లు దిగునులి అవుతున్నాయి. కరువులో అధిక మానం అన్నట్లు ఇంగ్లీషుపత్రికల చూచుకీ అలావుండేగా జాతీయ ద్విం అనే మిషన్ బయలుదేరి హిందీప్రచారం మూలంగా చాలా మంది తెలుగుపత్రికలైన కొనివారూ హిందీపత్రికలు కొంటున్నారు. తెలుగుదేశంలో మాధురి మొదలైన హిందీపత్రికలకున్న చలామణి తెలుగుపత్రికలకు లేదు. ఇది చాలా గర్హము. రాష్ట్రాభిమానం గలిగిన ఏరాష్ట్రీయునూ యావని విమర్శంపడకుండా నుండజాలదు. జాతీయాభిమానంకంటే ముందు రాష్ట్రాభిమానం నీరసరిచుకోవాలి. రాష్ట్రాభిమానం లేని జాతీయాభిమానం అర్థివార్యతో సమానమే. కాంగ్రెస్ వ్యవహారంలో యితరరాష్ట్రాలవారోపాలు ఆంధ్రులు మాధా పాగూరి పేరుప్రతిష్ఠలు గడించారు. కొని యితరరాష్ట్రాలవారి కున్న రాష్ట్రాభిమానం ఆంధ్రనాథులకు చాలా తక్కువ. అంతేకాక ఆసర లేదు—ఒక్క చిన్నవిషయంలో యితరరాష్ట్రాల్లో కాంగ్రెస్ నాథులకు రాష్ట్రాభిమానం గమించవచ్చు. కంగడేశీయుల రాష్ట్రాభిమానం విషయం అందరికీ తెలిసిందే గనుక మరోరాష్ట్రం రాష్ట్రం ప్రాస్తాన. గతసంవత్సరం బాంబాయిలో జరిగిన అఖిలభారత కాంగ్రెస్ మహాసభకు ఆంధ్రదేశం నుంచి కొందరు యువకులు కాలిఫర్నియా వెళ్ళారు. బాంబాయిలో మహాసభాహాసంఘాస్థానం లైన కె. యస్. వారిమెన్ గారిని దర్శించి కాంగ్రెస్ వాలంటీర్లుగా చేర్చుకోమని ప్రార్థనపడ్డారు. బాంబాయిరాష్ట్రం వారిని తిప్పు ముగ్ధ రాష్ట్రంవారిని వాలంటీర్లుగా చేర్చుకోవీలులేదని వారిమెన్ గారు ఖండితంగా చెప్పారు. మనయువకులు అదంత చే దిక్కులేక తెల్లమొఖాలతో యింటికివచ్చారు. దీన్నిబట్టి ఆంధ్రజాతీయనాథులు, ఆంధ్రప్రజలు గమనించి

శేష్యునివారిని ఏమిటి? ముందు రాష్ట్రాభిమానం. తిర్యగ్గతనే జాతీయత. ఆంధ్రులు తర్జునరీతి చేసుకొని సమగ్రులు చేసుకోవాలి. వర్తమానకాలంలో దేశానికి ప్రతీకలద్వారా జరిగే ప్రబోధం ప్రచారం మహావిధంగా జరిగడంలేదు. ఇతరరాష్ట్రాలవారి జవాబు, మాతృభాషాప్రతీకలసంఖ్యలనుబట్టి, ఆంధ్రుల విషయం పరిశీలిస్తే ఇప్పుడు మనకున్న ప్రతీకల సంఖ్య బహుస్వల్పం. ఉజ్వల మైన రూపంలో రాష్ట్రాభిమానం తెదజులచూ యింకా ఎన్నో బయలుదేరాలి. మనకున్న ఒక ఆంధ్రవైదికప్రతీక వాలుగువేలమంది చందాదార్లని కొందరూ మాడుచేలకే తిక్కువని కొందరూ అనుకుంటున్నారు. మిగతా వారెవరూ ప్రతీకల చందాదార్ల విషయంలో కూడా తిలోమాటగా వుంది. ఒక తెలుగుప్రతీక ఆర్థికనీతిగతులు తెలియటానికి, ప్రతీకాప్రపంచంలో మన ఆంధ్రులు ఎంత వున్నారో నిజంగా వున్నారో గ్రహించటానికి మన ఆంధ్రుల మాతృభాషాభిమానం వెల్లడికొరచుకుంటే ఇప్పుడు నడుస్తున్న తెలుగుప్రతీకల విడుదలసంఖ్య, చందాదార్ల సంఖ్యలు బయలుపడడం చాలా అవసరంగా కనపడుతోంది. ఈసంఖ్యలు ప్రజలకు తెలియడంవల్ల ప్రతీకలనిజాని ప్రజలకు తెలుస్తుంది. అందువల్ల ప్రతీకలకు లాభమే గాని నష్టమే

మాత్రమూ లేదు. ప్రతీకల పలుకుబడి, గౌరవం, వాటి విడుదల మొదలనే ఆధారపడివుంటుంది. హక్కురక్షణలో ప్రతీకలకు లక్ష అయింది చందాదార్లని ప్రతీకల్లో చూస్తున్నాము. దాన్నిబట్టి వాటి పలుకుబడి తెలుస్తోంది అనందవికటన్ ప్రతీకవారు ప్రకటనలో ౫౨ వేల సందికలు ఖర్చుఅవుతున్నాయని బహిరంగంచేసుకుంటున్నారు. ప్రతీకల చందాదార్ల సంఖ్య విడుదల సంఖ్య వరకు నిర్ణయించేది కాదు. ప్రతీకాధిపతులు మనఃపూర్వకంగా ప్రకటిస్తేనే వాటి యధార్థం తెలుస్తుంది. కాబట్టి తెలుగుప్రతీకాధిపతులందరూ తమ ప్రతీకల చందాదార్ల సంఖ్యలు ప్రతీకల్లో బహిరంగంగా ప్రజలకు తెలియజేస్తే తద్వారా ప్రతీకాభివృద్ధికి ప్రజలు తోడ్పడుతారు. ప్రస్తుతం ప్రతీకాపాతకుల సంఖ్య చాలా పెరిగింది. క్రమేణా వృద్ధి అవుతోంది. ప్రతీకాధిపతుల ప్రోత్సాహంవల్లనే వాటి ప్రచారం కూడా అధికమవుతుంది. కాబట్టి ప్రతీకాధిపతులు పై వా యధిపాయాలను గమనించి తమ ప్రతీకల విడుదలసంఖ్యలు ప్రకటిస్తారని ప్రార్థించుచున్నాను—ఇతరరాష్ట్రాలవారి మాతృభాషాప్రతీకల సంఖ్య, చందాదార్ల సంఖ్యలు తెలుసుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తూన్నాను. తెలిసినవారుంటే ప్రతీకలలో ప్రకటించాలని కోరుతున్నాను—

కొన్ని శబ్దముల కథలు

సురవరం ప్రకాశరెడ్డిగారు బి.ఏ., బి.ఎల్

మాతృపాదకామ్రీకారితో మాటలసంకల్పమన నాత్మనకములో వ్రాసికొనిన కొన్ని శబ్దముల చరిత్రను ముచ్చటించి యుంటిని. కాని వాని నింత రిక్తిగా ప్రకటించదలచియుండలేదు. మాతృపాదక మాత్రము ఇప్పుడే కొంతవరకు పట్టుపట్టివారు. సంస్కృతభాషాభివృద్ధికి పరస్పరస్మి హితసంబంధ మెట్లు కలదో, ఈరెంటికిని కించిద్దనమేర్పరచుకొని, ఎన్నుకొన్నదెన్ను ఇత్యాదివిషయాల నొక చిన్న గ్రంథముగా వ్రాయుటచెట్టియుంటిని.

అప్పుడు నేను సంగ్రహించియుండిన ఫార్మిశబ్దములను గురించియు వ్రాయదలచియుంటిని—అదెన్నుదో యేమోకాని యప్పుడు మాత్రము వాకు తోచిన కొన్ని శబ్దములనిందు ప్రకటించుచున్నాను. నేను వ్రాసిన అభిప్రాయములు మరి గాకపోవచ్చును. విమర్శనలకు మార్గదర్శకముగ నైన సందేహచ్చ నను ఊహతో ప్రకటించుచున్నాను.

౧ ద్వార—ద్వీ + అర రెండురేళ్లు కలది. వ్రాచినమందు ఒండెరేళ్లు కలుపుతన్న రెండరేళ్లు కలుపుతే విశేషమేమో.

౨ దెప్పు—ఇది ఉత్తరసర్పారులలో విశేషము కాదుకలలో కలుగు. ఫార్మిశ దిగ్ అని కలదు. తప్పెలు అను నర్థములో నుపయోగించుదురు.

౩ హంపిరుడు.—కూరు దెను నర్థములో ప్రయుక్తము. తారా కళాంక విషయమంది ప్రయోగించబడినది.

“దండహంపిరలగుండుగండ” అని నుకనప్రతిలో (పు.౧౨౫) కలదు. “రాజువాన్యహంపిరులు ధర్మజీలు” అనియునొక చాటువు. హంపిరుడు రాజపుత్రులైన చిత్తూరురాజున అర్పితమారదు. మహా పీఠపాదకులనే కూరినవంపర్యాయ మయ్యెను.

౪ దేవానాంప్రియ—ఇది పత్తిరత్నపురమ అలంకారముగా నే మూర్ఖు డెను నర్థములో వాడివారు. అమరసింహుడు త్రికౌంబరేశ్వరులలో దీని యర్థము “ధాగము” అని వ్రాసెను. ధాగ సమానుడు మూగుడు. మరియు ధాగము యజ్ఞములందు దేవానాంప్రియ మైనది. నిఘంటుకారులు మూర్ఖునికే యాపకము అలంకారముగ వర్ణన పడుచే కల్పించు ననిరి. దీనికి చారిత్రికకారణము కలదు. భావము తమ మతమును శ్రేష్ఠులైన వారిని “దేవానాంప్రియ” అని పిలుచుచుండిరి. అధికవృత్తరీతి బిరుదులలో నిదానము హిందువులు బౌద్ధులను హేళనము అనమానము చేయు నుద్దేశ్యము నీయలక్ష్మమ సమగ్ర నిర్వచనము చేసియుండరు.

౫ మాచారము—దర్బారు అను నర్థములో వాడుదురు. పత్తిరత్నములలో నుండి వచ్చియుండును.

౬ హానాను—“దిర్ఘము అర్జు” అను నర్థము. హానానానా దానినుండి యేమో.

౭ హాకా—అంగీ, ఫార్మిశాని “హాగా” నుండియే వచ్చునని నున్నదేమో.

౧ కాగితము—ఫాస్ఫీ—కాగజ్ నుండి

౯ బుల్బా—మొక్కకొనను అలంకారముగా (?) వాడుకొను అధిగమితము. ఫాస్ఫీలో “బుల్బా” ఈ అధిగమమును ముగల్తా నులే తెచ్చి ఈ దేశస్థుల మొక్కల కట్టించినారేమో, అలా వించుడు.

౧౦ కంజీల్—పాత్రాదానలో క్రియపడు. దీప మని యర్థము. ఇంగ్లీషు క్యాండ్లిర్ Candle నుండి వచ్చిన దీపము.

౧౧ గడ్డినూనె—ఉరింపకొరలలో నున్నదో శేవో కర్నూ యలోనివాండావ్వలో కొన్ని భాగములలో కిరోసెన్ నూనెకు పర్యాయముగా నున్నది. కిరోసెన్ నుండి గ్యాస్ కూడి వచ్చును కానీ గ్యాసును ముగల్తానులు తిన్నగా ఘనీభూతముగా చేసిరి. ఉర్దూలో ఘన (ఘనశబ్దము) అనగా గడ్డి కావున కిరోసెన్ గడ్డి నూనె అయినది.

౧౨ చీనాగొలుగు—ఇది సంలిప్తయజ్ఞశబ్దము. ఇంగ్లీషు చైన్ (Chain) అనగా గొలుగు. లెన్ ఓఎ ఎట్ట అన్న చురుపు పడదామను చెనగొలుగు కుదురు చీనాగొలుగు, చీనాగొలుగు అయినది. (చీనాదేశమున కిప్పుకప్పుడే గొలుగు నలబంధము కలుగుచున్నది.)

౧౩ రెండల—ఒక తైలశబ్దము—తాంబూలశుభ్రవని తలెరును. పూర్వము ఒక్కొక్కచోట కొక్కొక్కప్పుడు. నలబలకు పూయే కాక పూలను దెచ్చి నర్తనగా తెచ్చియుచ్చుట (“నలబివా దెచ్చి గన్నెరు పూవులు”) అని నుకనప్రతికూరుడు) అటులే రెంబల (చీనాగొలుగు) తమలపాకల నిచ్చుట.

౧౪ యోజన—ఈశబ్దము ఒక యోజన పాద వగును, ఒకచోట వచ్చుచును. కొండరు పదిమైళ్ల కొండరు. కొండరు ఎనిమిది, మరి కొండరు ౬ మైళ్లు. యుగ్యతేలి యోజన. ఎద్దలను బుడికి కట్టలు యని యర్థము. అనగా ఎద్దులబండి ఒక దినములో ఎంతవారము వెళ్లినో అంతదూరము. అది ౫ మైళ్లనుండి ౧౦ మైళ్లు కావచ్చును. కొండలను ఒట్టి ఎద్దులను బట్టి యది నిర్ణయింపదగినది.

౧౫ పెట్టు—దీపముపెట్టు స్తంభము అని యర్థము. ఫాస్ఫీలో పెట్టు అనగా దీపము (దీపస్తంభము కాదు) దానినండియే మన కెట్టు పెర్చుదినది.

౧౬ కాకపత్తము—గిరాల. బంపాల. కాకకల్లలకల ఆధిపత్యములను గుండునవి. శ్రీరామలకు కాకపత్త మండెనని పురాణిక ఆభిప్రాయము.

౧౭ కేవాల—పాటిని కాళములో మనదేశమందు తలెత్తులు పెట్టుచు నుండే నేమి. కలెలను. పాటయితేలి=పగలగిట్టునది కనుక—కేవాల మయ్యెను.

౧౮ కేసర—కేస అని కూడ యందురు. నేలు అని యర్థము. ఈ నేలుకూడ అశ్వదేశ్యమే. (మన పూర్వులకు నేలులు లేకుండ

నన్నుకూల. మన మెప్పుడును పరులకై శ్రవించువారము కాన మనకు నేలు లేదును.) కేసర్ అని ఫాస్ఫీరూపమునండి వచ్చినది.

౧౯ డహీరి—లిప్తి అని యుండెను తెలిసివచ్చె. ఈశబ్దము రెండు విధములు. ఈశబ్దములో ప్రాచీనతలయందలిది యొక్క సూనము విశద మగును. దీహాధాతువు. పితుకుల అను దానినండి వచ్చిన దీపదము. పూర్వము ఇంటి యాడుపడుచు దివము అత్తలను బ్రలెను చూచుకొనుచుండి నని యూహ్యము. ద్వేహీరా—రెండు కటంబములకు—పుట్టినయింటికి మెట్టినయింటికి—హీకులు అగుటయు కావచ్చును.

౨౦ పునాన—పని కాలారంభమున విడుదటి పంటలు అర్థము. పునర్వసుకార్తలో నెట్లు, కార్తెలు, ముగ్గుననవి నేయుదురు. ఈపునర్వసుకుండెయి పునాన పని ముగియించిన దిని వాయువా. ౨౧ అక్ష (మాం)—

శ్లో. అదిమంతార్యయోగిత్వా దక్షమా శేరి క్రితా తద్వర్ణసంప్రేర్థితేభి ర్జపమాం ప్రకల్పయేత్.
—కారదాలకము—

౨౨ ఏడుగడ—
౧. గురుకును (౧) తల్లియు (౨) దండ్రీయు (౩) బుర్రుడు (౪) విద్యయును (౫) ప్రజనమును (౬) వారీయు (౭) వారి శేడుగడయు వాన్
వారి నను రక్షింపుగారి ననవలెంబున

—వాన్దము—
౨౩ పెగ్గడి—వ్యారపాలకుడు. బహుభార్యయుత్త లగు రాజులు నాటికి నేటికి తమ దేవిదీల వద్ద పురుషుల పవీరాను అంతగా పనుచుండెయరు. నపుంసకులను అతిశ్రుతమువద్ద కావలి పెట్టుచుందురు. ఉర్దూలో హిజ్దా అను పదముయొక్క అప ప్రళంబి హిగ్గడియే యుండును.

౨౪ చిలన—చీలిన —చ—నోరుకలది—పాము.

౨౫ నలకన—నాల్గ—న—మోములవాడు. ఇట్లే గట్టన మన్ను ననవి.

౨౬ కిలకప—దరిద్రుడు—ఈదిన మేమి కండుకుండునా అని చతులు పిసికొనువాడు.

౨౭ ముత్తెరుగ—అయిదువన్నెలు కలది—ముంగిళ్లునము, పనపు, పింకిము, గాజులు, చెవ్వుకు—దపటిది అరవల సొమ్ము. తెలుగు స్త్రీలకు మట్టియలు—(మెట్టిలు).

౨౮ హురుమంజ—హురుమంజ ముల్గుములు. పర్ష్యాదేశపు నంధిని హురుమంజ్ నంధి యందురు. (Gulf of Hurmuz పూర్వము నునదీగా కేసముద్రభాగమునండి తివన ముత్తెములు విశేషముగా నెగుమలి యగుచుండెను.

౨౯ నంగ వాది—ఈపేరుగలది ఏలేశ్వరీవాధ్యాయుల కూతు రనియు నామె నొక కింపారి తివనలము దాచి వివాహ మాడె ననియు తదనంతర మామోగు మొగి యామె యాత్మహత్య చేసి

కొన ననియు అప్పటినుండియు “ఎంతటి నంకాచివే” అనిక “ఎంతటి పాపములాలవు” అను పాపక యెట్లు ననియు కొంత రందురు. హిందీలో వస్తును (నంకా) గా అనునట్టి (నాన్) స్త్రీల వ్యర్థమువలన నంకావాచి అగును. సువ్యర్థము చేయు స్త్రీ పాపా పితరాలు కాదా! అంతటి సిగ్గుపడిన దను వర్ధము ప్రయుక్తమే కాని ఏలేవ్యకోపాధ్యాముని కూతురు నకు ముదిచేస దొరకక యంతటి సుందర నామము పెట్టెయ్యండను.

30 మోజాలు—బగ్దాదు పాదరక్షలకే యీ పేరుండెను. అదేక మునుండి దిగుమతి యగుచుండెను.

31 దేహి—ద్వితీయో వరః. మరది వితంతు లైన వదిలెను నియోగ న్యాయచే ద్వితీయవగు డయ్యుండెను. ఉద్దా హిందీభాష లలో నీవనమే (దేవర్) అని నేటికిని మరదికి వాడుచువ్వాడు.

32 దువచేనీ—యోగి. ఫార్సీలో దర్వీషు, ఒక తెనుగు కవి (కృంగార అచార్యవంశజుడను మేమా!) యీ పదమును ప్రయోగించినవాడు.

33 కర్ణ—అభ్యాము, భాగము, ప్రకరణమగు వర్ణము. (పాచీ వకాలములో గ్రంథములు అతలపై వ్రాయుచుండిరి. ఫార్సీలో బర్న్ అన అను (బుయ్యార ఫేజి-వర్న్)

34 నూత్న—హామము చేయువపు డుప్పరించు) ముత్రము. ఫార్సీలో నాఫ్త అన కౌబులు. వ్రేపుట అని యర్థము.

కళాస్వరూపం

కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు

“కళ” అనే ముక్క చాలామందికి వివటానికి గాని వాడటానికి గాని అమితఅవకాశం. దానికి తగినంత కాంక్ష అంతలేదు. అ కొండక్షరాలవలన నిర్మించబడే వస్తు వేదంతే ఉండో దాన్ని గురించి తమకు స్పష్టంగా తెలియకపోవటం ఒక కారణం; ఇక ఎన్నటికీ తెలియదో దానే గట్టివస్తుకం ఇంకో కారణం. అమాట ఉపయోగిస్తున్న కళావిధుల పైగా తమకన్న కళకు గురించి అధికంగా తెలియ లేదుగానే వుండటం కూడో కారణం. ఈవారికి చెందినదే కొండక్షరాల మాట ఇంకొకటికూడా ఉంది—“ప్రేమ”

ఇటువంటి పరామ వాడివస్తుకు ఎరరవలె కడుపుగా తిప్పకుండా వారందరికీ నానావధూని తెలియజేస్తున్నాను. పుట్టిపెరిగిన ప్రతిపక్షిచేత ఉత్తమకళావిధు డిని అపూరింపబడ నానం నవనీంహారావుగారికంటే కట్టి ఒకటికి పదిపాళ్లు “కళ”నానయే బ్రహ్మోపాదన” అని మాట్లాడటానికి అవకాశం చిల్లినవంట నల్లా ఉపన్యాసం దండేమంటే, కళను భూతద్వందలోంచి మానసింది నా గుర్తుపట్టలేనివారూ, ఈకళ వ్యవహార మేమిటో తెలుసుకుం కళానీర చేత మనుకుంటున్నవారూ బెదిరిపోవటం తప్ప జరగగల ది ఏమైనా ఉందా? కళ అంటేనే తెలియదా ఉంటే బ్రహ్మ

35 శ్రు సకము—ఫార్సీలో పా సక అన చర్యము, బరహః (పాచీనమందు గ్రంథములకు శింకచర్యములు ముచ్చగునవి అట్లు లగా నుంచుచుండిరో లేక చర్యత్ర సంచులలో గ్రంథముల భద్ర పరుచుచుండిరో యని దీనివలన గ్రహింపవచ్చును.

36 ద్వితీస్తా—ద్వితీ స్తాం రకుల కూకత్ర బంగారు నానెలు. (నూ. అపరిమాణ ద్విదావితికం బర్హ్మభ్యానతద్దిత్యుతి.) రంకునిస్తలక కొన్న బానిసస్త్రీ.

37 పంచాశ్వా—అయిదు గుర్రము లిచ్చి కొన్నట్టి బానిసస్త్రీ. ఈరెండు పదములకు బట్టి ప్రాచీనాశ్వలలో బానిసలను కొనుటయు, అట్టి వ్యాపారమును బానిసల విలువయు తెల్లడియగుచున్నది.

38 చందాల—సుప్రసిద్ధుడే! ఫార్సీలో నీమని జంబాల్ అనిరి.

39 దేవ అనుక—పదముల కర్మము ఫార్సీలో అపవర్ణముగా నున్నది. దేవ అన భూతము లేక రాక్షసి అని, అహార్ (ఫార్సీలో వకారమునకు హ కార ముంచునరు. ఉల్లి సప్త=హస్త, సింధు=హిందు) అనగా ఫార్సీమతమున ముందిదేవత. ఫార్సీలు, అర్జునుల మొదట ఏకస్థులుగా నుండి మూరూరు వ్రాజానులందు భేదాభిప్రాయాలై వేరైన, నాలుగుది యాపరస్పరవిరుద్ధాత్ములు ప్రారంభమై యుండును.

నరసింహారావుగారిని కాని, వారికి మధ్యగా ఉండువన్నెని త్రికాధిపతులను గాని మరలకనేనీ మాట్లాడాలని ప్రయత్నించటం లేదు. ఈ విధ మైన ముత్రాలతో మామిడి కొయ్యలు రాణి వని చాత్రం ముదిచేస్తున్నాను. ఈ భారతీయ చెయ్యిపంపక్యరాలు ఈ వ్యసించినా జనసామాన్యానికి కళ ఎడంగా ఉండటమే కాక కొంతకాలాని జనసామాన్యానికి తక్కువగా కళ అనే ముక్క ఉచ్చరించినవాడికి వాడి కళకు గిడ్డుకు నీట్లు పుట్టుకుండా కూడా పోవచ్చును. ఇది ప్రతిస్పృహ మైన విషయం కాదు. అసంభవం కాదు. ఈమా పేరూ దానిపట్టి ఎవరిని గురించి అయినా మాట్లాడటం మొదలుపెడితే ది నీవాడికి చిరాకుజేస్తుంది త్వరలో. ఎ. ఎ. ఎన్నడూ కనీ విని ఎరగని వస్తువుకు గురించి మాట్లాడవలసినది ముందు చెయ్యకలిగినవని దాన్ని విత్తలంగా కర్షించటం. చెయ్యకుండా ఉపన్యాసం అవస్థలను “గురించి” సాగిస్తే ఆ కళ లేదనిపాతాడు. ఉపన్యాసముకు సూచిపెట్టుచేసి ఇల్లి దాన్నిగురించి తనకు ఉండ్రేకం—ప్రేమ గానివ్వండి, భూమి కానివ్వండి, భయమేమి నివ్వండి!—ఉన్నట్లు కూడాగవపడ్డాడా! తెలివాడింద కట్టుకో.

అండనుపపట్టుటం మానీరదీవకట్టి ఆ అవస్థను పట్టినప్పుడు ఎవల సంభాషణలో అండను తన తనమామకొడుకన్నట్లు నెలె

చవచ్చున కావాలంటే, అట్లాగే ఒక వ్యక్తి ఇకరవ్వకుం ఎవట
 తనకు కళలో బాల్యన్నీకాం ఉన్నట్టు నటించవచ్చును. కాని ఆ
 స్నేహమే అందరూ చేసుకునేట్టు చూడటం ధర్మం. ఇందులో
 ఆగిపోయ్యే దేమా లేదు కనుక, కళ ఒకరి సాత్తు కాదు కనుక.

“అలా?” “మనవి” మొదలైన పదాలు నాడినప్పుడు విశేషా
 ల్లోనే వివిధమైన వికారం గాని పురుగుం దనే భుజం అవసరం
 ఉండదు. అపదాలు ఏవవచ్చును నిర్దిష్టమైన వ్యవస్థగా తెలిసిపో
 తుంది. ఎవడైనా తెలుసుకోలేనివా డంటే అందరూ కలిసి వాడి
 తాళం పట్టించటమే కాక ఒక్కొక్కసారి అమనిషి కిత్తువును
 కూడా అవుతాడు. తనకటికి ఇట్లాగే మాత్రం కొక దొంగగారు
 “నీ నలుగురు గదాలూ మీసాలూ తెరిగినవా?” “అలాగేయ!”
 అని దొంగగారిమీద రాళ్ళు దువ్వా రట. ఇది కొలి—ఇది మనిషి
 అని తెలుసుకోలేనందుకు మరెవ్విట్టుగానూ రెలా కాస్తా తదిలించా
 డంటే, కనుక జనసామాన్యానికి మనిషిని మరీ అని పోయి కోవ
 టం ఎంత కులభిషాగ్మమో కళను—ఒక్క కళనే కాదు, ఇమిటే
 కనుక కళను కూడా—బొట్టుకోవటం అంత సుకరం కావాలి. ఆం
 ద్రులూ ఎంతకళావిదుడు కావాలి కళను గురించి గొంతు చిందుకో
 డాని అరణ్యకోదవమే. ఆ తరువాత కళోపాపన ప్రవర్తనపాపన
 ముడి కొండి కావలసిందే మంది నిర్ణయస్తారు. ఇప్పుడుంటే
 అమూలనరసింహారావుగారి మాటే ఆధారంగా ఉంది.

అయితే ఒకటి ఉంది. ఒక వస్తువును ఎంతవర్ణించినా జరగని
 అదే వస్తువును పదేపదే ప్రదర్శించటం వల్ల కులభంగా జరుగుతుంది.
 “మేము కళాప్రదర్శనములు చెయ్యటం లేదా?” అని అడగ
 తే, “అవును” అంటారు. మరి మీ కళాప్రదర్శనాలూ మీరు
 దీని గురించి చెప్పే దాని! ఎక్కడా అంక రందటం లేదు.
 “అవును మానీ” ఇది కుక్క. దీనికి అనకాపూర్, రొండుకొమ్మ
 మొదలై కొండెమక కలవు. దీని బరువు మూడు అయిదువేల
 పౌండ్లు!” అన్నట్లుగా ఉంది మీ ఉపసాహసం. మీకళాప్రదర్శ
 నాలలో బ్రహ్మచారి వివిధమైన బాంధవ్యమూ స్వరసించటం లేదు.
 “కళావిదులు ఇంకోఫోరేటిలో కూడా మాట్లాడతారు. ఎవ
 రున్నాడో అమామకు “మీకళాప్రదర్శనంలో కళ నేర్పరకాదు
 అయ్యివుతుగా ఉంది?” అంటే, “మీరు రసగ్రహణపారిత
 త్వు” అంటుంది. వేంచెయ్యండి!” అని సమాధానం చెబుతారు.
 అందుకే ఒక్క వాక్యంతో చాలా గట్టు బట్టబుతు లోకుంది.
 “ఈ మాట కళావిదుణ్ణి అని చెప్పుకుంటున్నా వా డెంద
 డంటే అదికీ కళను గురించి ఏమీతెలి దనీ, తెలుసుకునే సోర
 లేదనీ తెంటనే కనుక్కొనవచ్చును!

సామాన్యానికి మీ కళను తెలుసుకుని అనందించే యోగ్యత
 దీని మీకళను తెలుసుకుని అనందించటానికి కొంత ట్రైయింగు
 కావాలి అయితే మీరు కళ అనుకుంటున్నది, సాపం, కళ కాదు.
 “కళాప్రదన యొక్క ఉద్దేశం ఏమిటి? రసోత్పాదన ప్రేక్ష
 కులను కలిగిట్టు జరిగించే భావపకటన కళ అవుతుంది. నవ

రసాలలో ఏకే ఒకటి కిసుగు దాన్ని ప్రకటిం—ఈ ప్రకటిం
 చా మనుకుంటేమీమే చేసింది కళాప్రదర్శనమే అంటే లాభంలేదు.
 అని కళ కాదు. కళయొక్క ముఖ్యోద్దేశం ప్రేక్షకుడియందు రసో
 త్పాదన కలిగించి అతడికి రసానుభవం ఇవ్వటం. రసానుభవం పాం
 దటానికి ట్రైయింగు అవసరం లేదు. పంపిందియూ సహజంగా
 పనిచేస్తున్న వారంతా కళను అనందించటానికి అర్హులే.

కళను అనందించటం కొంచెం కాల ముమ్మలను అనుభవం.
 అందులో మొదటిసారి జాత్యంధులూ బధ్ధులూ మొదలైనవారు.
 వీరికి ముడి లేదు. రొండుకోసం వారు జీవితపరక రసాలల్ల ఒకవిధ
 మైన గుర్తింపకూ చెబుతూ సహనందించినవారు. బహుశా అతడు
 పెట్టగానే “కల్లలేవు, బాబయ్య!” అంటూ విచ్చగాడు సమీ
 పిస్తాడు. వాడి గొంతులోనూ అకారంలోనూ కాలిసిందే కా
 న్నం ఉంటుంది. కాని అత్యంతచేత కలవరపటానికి ఒప్పుకుంటే
 కొందరిలోనూనే జీవితం చుట్టూ మెదులుతుంది. రుండే బద్ధలయిపో
 తుంది. మానవుడు ఒకవిధంగా జీవించా అంటే గుండే రాయిచేసు
 కోవాలి. ఈ విధంగా మన హృదయాలు నిజమైన రసానుభవానికి
 గూర్ మవుతే, సహానికి సునిషి ఇట్లా కావడం అట్టి ప్రేక్షకులంద
 రూ కాదు. జీవితంలో మనని మింగేయ్యాలి అని చూసే రసాలను పెద
 మెహం పెట్టినవాడు హృదయం రాయికావడం కూడా అంటే
 రిప్పకుండా ఉత్రిమవాలి కళను అనందించుకూ ఉండటం అలవా
 టు చేసుకోవాలి.

ఈ విధంగా నూటికి ఒకరిద్దరు పోగా మిగిలినవారిలో కూడా
 ఒకరికన్న ఒకరు అధికంగానూ తక్కువగానూ రసాలను అనందించ
 గలిగి ఉండవచ్చును. ఒకరికన్న ఒకరు సున్నితంగా వివకలిగినట్టు
 చూడగలిగిట్టు కాని అంతా రసానుభవం పొందగలవారే.

అయితే మరి “మాకళాప్రకటనలోగల కళ మీరు అరంభముకో
 లేదు” అనటం ఎందుకు కలిగిందంటే, నేనేమహాధానం చెబుతాను.

ఒక గాయకశిష్యామణి పాడిపోతాడు. ఏనలుగురూ “అయ్యో ఎదు
 రగా మూర్ఖుని “ఓహో!” అన్నారు. మిగిలినవారు గడ్డు పెట్టుకు
 చూసి ఇకతలికి వచ్చేవారు. ఈ అనందించలేనివారిలో ఏ ఒక డైనా
 “నీ ప్రదర్శనం అభ్యోగించివున్నది” అంటే గాయకుడు నుండి
 పడి “నీవు నుగితాన్ని నుంచి ఎంతెలుసు?” అంటాడు. “ఎం
 తెలియాలి?” అనటం తెలిక కిచ్చే అనందించలేనివాడు అనాటి
 నించి సంగీతాన్ని బహిష్కరించుతాడు. దాన్ని అనందించగలిగి
 నట్టు కనపడేవాళ్ళను తని బిరోధు లట్లే భావిస్తాడు. కొన్నాళ్ళ
 కొనుగిసి గురించి “నీడికి చెబితే!” అంటాను. వాడికి చెబి
 ఉండో లేదో చూడాలంటే, హాస్యానియమిద మౌనప్రతిమధ్ధుకు
 వారు ఒక్కసారిగా ముగించి మిగిలించి విసిరివేసింది. వాడు
 చెవులు మూసుకున్నంతకాలమూ వాడికి చెబి ఉన్నట్లే. ఇక చెబి
 లేని దెవరి కంటే సంగీతం వాడే అయిననూ, “ఓహో!” అనే
 వాళ్ళకూడా. వాళ్లకూ చెబితే దని కాదు. ఉన్న చెబి కొంద
 రుండి.

వాగ్భాతములు

శ్రీవోదీనుంచి జాతపోయిన ఆంధ్రులు

“ఆంధ్రనాయకుల అశేషులు, ఆంధ్రరాష్ట్రసమగ్రముండి తమదృష్టిని మరల్చి, అఖిలభారతవిషయములందు నిమగ్నులై యుండుటయే యానమస్య జనకబడుటకు ముఖ్యకారణము?”

అందును వెల్లవచ్చిన తెనుగునాయకులకు నాగేశ్వరరావుపంతులుగారు చేసిన చిందు సందర్భంలో జరిగిన పథిలో, రావుసాహెబుగారు రామమూర్తిగారు ఇలా అన్నప్పుడు, “నేనుకరవు రామవాసుపంతులుగారు అంతటివేళం పొందడంయొందుకో బోధపడడంలేదు.

నిజంగా, పంతులుగారు, ఈమాటకు సమాధానం చెప్పవలసిన స్థితికి వచ్చిందని నేమీ అసాధారణం కనపడదు.

ఏమంటే! పంతులుగారు దేశభిక్తులే, కాంగ్రెస్ పంటి వారికి చివరగానం వుండడం కూడా నిజమే; కాని వారు కాంగ్రెస్కు లీనమయిపోయినవారిలో చేరలేదు. కాంగ్రెస్కు మారడం కూడా వారికి ద్వంద్వ విషయంలో వారు పట్ట పాటేమీ లేదు. వారు లాటిచెట్టలు ఉపలేదు. వెయిటింగ్ జర్నలేదు. జరిమానాలకు లెచ్చలేదు. వీలున్నట్ల విడిచిపెట్టలేదు.

కాంగ్రెస్కులికంలో వారికి సానం లేనే లేదు.

ఇలాంటి అనశుభ పాల్పడినవారైనా రాసథిలో అనేక బుండ్లుగా— ఇంతా చిల్లలుగా వూరుకునే వుండగా, ఏదో మర్యాదాతం— రామవాసు పంతులుగారు లోకంలో అంత తీవ్రంగా మాట్లాడడం యేమీ జరిగిందో లేదు.

ప్రతివాటిని రాజాగారిని, వర, కూర్మా రెడ్డినాయకుగారిని బంధించి, రాయబారులనుగా మన మంకిరించి, తిరిగివచ్చి, స్వలాభాపేక్ష క్షుణ్ణిగుతులో చేరి, వారే ముఖ ప్రతిపాలులైరి” అన్నాడు రామవాసుపంతులుగారు. అయితే: జస్టిస్సుపక్షంవారిమీద రామవాసుపంతులుగారికి, కాంగ్రెస్సాంధ్రులతో ఏప్పుడైనా వుండ వచ్చునో మన సద్భావం వుందా? ఆసలు వారిమీద వీరికి విశ్వాసం కూడా కలిగిందీ!

వాస్తవిక యేమి బంటే? వాస్తవీకరణ— జయమే ప్రధానం అని వుంటే, కాంగ్రెస్సాంధ్రులు, ఆంధ్రరాష్ట్రసమగ్రము నిర్లక్ష్యం చేశారు. అధికారంలోకి వచ్చిన పలుకుబడివుండి కనక; ఆంధ్రరాష్ట్ర సాంధ్రుల అక్యవసరం అని పుష్కంగా తెలుసుకున కనక; అందులో కూడా ఉద్రించినగ్గ ప్రయత్నాలు సాగించి, ఇంతలోకి తమకు సానం కలిగించడానికి కాంగ్రెస్కువారు చేసే ప్రయత్నాలూ, అందుకు లేవనెత్తిన ప్రాతికూల్యమా— వీటికి జంకి, జస్టిస్సాంధ్రుల కూడా ఆంధ్రరాష్ట్రసమగ్రమున బారబడివారు.

జరిగిందీ. ఇప్పటికి కూడా రంగపరిమిత వున్న నాటకం యిదీ.

పోసి, తాను జస్టిస్సుపక్షంలో చేరలేదు కదా, కాంగ్రెస్కు కూడా దూరందూరంగానే వున్నాడు కదా, రామవాసుపంతులుగారిలా ఈ విషయంలో ప్రజలకు ప్రబోధమా, స్ఫూర్తిలో ఆంధ్రోదయమా ఎందుకు చేశారు కాదు?

మొదటనే, ఈరంధ్రులవారూ కూడా ఆంధ్రజాతినీ కంకడి కాదు; గాని బలవరంలేదు. ఈ రంధ్రులవారూ కూడా తలి వోదీనుంచి జాతపోయారు; గాని అది పాదాల వమ్మకని వ్రంపలేదు.

ఈ రంధ్రులతోలూ అతీతులుగా వున్న రామవాసుపంతులుగారు మూ అలాంటి పనే చేశారు. అలాంటి సరికి వీరి పాపం.

రామవాసుపంతులుగారు, జస్టిస్సాంధ్రులు “తమిళులలో చేరి వారే మనకు ప్రతిపాలులైరి” అన్నారే! తమిళులలో చేరి జస్టిస్సాంధ్రులు పక్షనాయకత్వం తమ అధీనంలోనే వుండుకోవడం వారు యె రుగురురా? కాంగ్రెస్సాంధ్రులు తమలో అపెంట్లో మాట్లాడతగ్గ వారు లేక, మన కాళ్ళకింద గోతులు తవ్విన— తివ్రతూనే వున్న సర్వమూర్తిగారికి పట్టం కట్టడం గూడా వారెరుదురా? ఇంతే కాకుండా, నేటివరకూ, కాంగ్రెస్సాంధ్రులకు, గాంధీగారి తరవాత రాజగోపాలాచారి సర్వమూర్తిగారి మనోనాయకులుగా వుండడం కూడా వారు గమనిస్తున్నారా?

ఈ మాఖిపథావాలు మనకి ఉచ్చులు కాని మరేమీ కావు. ఈ పులుముడు మనకి వరుసమందు కాని మరేకటి కాదు.

ఏది యేమిమా— ఎవరేమన్నా, అమాయకులయిన ఆంధ్రుల వోట్లతో పెక్కి వస్తావున్న జస్టిస్సాంధ్రులూ, కాంగ్రెస్సాంధ్రులకూడా ఆంధ్రజాతీకి మోక్షం కలిగించరు. కలిగించలేదు.

మనకు మోక్షం కలగా అంటే— తిక్కిన పరిణామాలతో సమానంగా ఆభివృద్ధి పొందడానికి తగిన సౌకర్యాలు కలగా అంటే ఈరాజకీయపక్షాలవారిని దూరంగా వుంచి యువకులు నడుములు కట్టాలి.

ఆంధ్రరాష్ట్రాన్ని ప్రత్యేకించి సన్నివేశాలు చిటిమగవచ్చుమొంటులో పుష్కలంగానే వున్నా యని రాయబారులు శుభవార్త చెబుతున్నారు.

ఆంధ్రయువకులారా! ఆంధ్రమాది, అంధవచ్చిన కొడుకులు చూపించిన నిర్లాక్ష్యునికి గుండెలు పగిలి, మాకే వీరి దీనంగా చూస్తోంది.

ఇంతా లేవరా?

ఆంధ్రులుగా నిలవబడండి. అంతే

మొన్నటి అయిదో తేదీన, కడపపట్నంలో, రెండో రాయల నీరుతుహారం జరిగింది.

కోటిరెడ్డిగారు, హరిసర్వోత్తమరావుగారు, శ్రీహనుమంతరావు, మరికొందరు ప్రముఖులూ ఈ సందర్భములలో తీరే మైన ముఖ్యం ప్రకటించారు. ఇది సుకమమైన కొదన, వ్యవస్థలే కాని, నీరుకు సంబంధించినది కానే కొదన స్పష్టంగా తెలిపింది.

అయినా కొరవైన వ్యాపారము సఫలమైపోయింది.

చివరకు జిల్లాకు చెందిన శ్రీ. టి. ఎన్. రామకృష్ణారెడ్డిగారు అధ్యక్షత వహించారు.

ముఖ్యంగా, ఆంధ్రజాతీయతకు ధింకం కలిగిందే తీర్మానాలు చెల్లబడ్డాయి.

ఉత్తర సర్కారులమీద అవమనకం పూర్తిగా చూపించబడింది. అధ్యక్షుల మాటలూ, అధ్యక్షుని మాటలూ, తీర్మానాలూ తీవ్రమైనా సర్కారుల సాగించడం నిరసయోగ మైన పని.

ఇక వున్న దెల్లా యేమి టంట్? ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయం విషయంలో, సర్కారులవారు, రాయలనీమను నిర్మాగమాటంగా మోసపుచ్చారు. ఈ విషయం రాయలనీమను తీర్మానము, అదుగదుక్కి తక్షణమనే వుంది.

సామాన్యం, సర్కారుల ప్రముఖులు, రాయలనీమను తెలిసి, వారి సమరాయంకడం జూరములయి యిరకదాని కిదే కాగనం.

చెట్టి తిమ్మ రాయలనీమను, సర్కారులవారిని మునుపెట్టి కోరు. నిజమే. కాని, అరవలను నమ్మకొడం వారిని ఆశ్చర్యకరం.

ఎప్పుడో కేసు, రాయలనీమను సర్కారులూ, సర్కారులకు రాయలనీమను తప్ప మరే వేరే గతి లేదు.

కొదన ఎవరే ప్రకటనలు కొట్టితూ, అవి మర్చివృత్తులై చాలిన కంగడినాయి; కాని మరేమీ కాదు.

ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమీకీ, ఆంధ్రరాష్ట్రమీకీ ప్రాతినిధ్యం చూపించడానికీ సమకాలీనమైన యీ సందర్భంలో జన్మిస్తున్న వాసన కొట్టడం పూర్తిగా అసమర్థం.

ఎక్కడి ఆంధ్రుల అయినా సరే—ఆంధ్రజాతీయత విషయంలో అనుభూతి చూపించడంలో నయనా, ప్రాతినిధ్యం కనపరచడంలో నయనా రాజకీయాలకు తాళడం వ్యవహారమైనది లేకపోవడానికీ వెంటనే ఇప్పుడే మన రాజకీయ ప్రకటనలకు అట్టి భావనాస్థానికీ గుర్తు.

సంయుక్తత కొంగ్రెసు లాభదాయకం కావచ్చు, కాకపోవచ్చు, జన్మిస్తున్న ముద్రాణిత ప్రయోజనకరం కావచ్చు; కాకపోవచ్చు; కాని నేటి నీటిలో ఈ రెండూ కూడా ఆంధ్రులను తీరేస్తున్నాయి. తీర్పు చేస్తున్నాయి.

కోటలు గడిచిన కొద్దీ సర్కారులవారికి పూచీ పెరిగిపోతోంది. రాయలనీమను వారియే నిలుపుకోవలసివుంది.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు

అగస్టు ౨౪, ౨౫ తేదీలలో, అనుభూతురమున, ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు ౨౪ వ వార్షికోత్సవం జరిగింది.

ఇది, నిరుడు, బండరులో జరుగుతుం దని అనుకున్నారు, చివరికి ఈ సందర్భం అనుభూతురమి బదిలి అయింది.

మహాపండితులు, శతావధానులు, మాధుశ్రీ కాకేష్వరచార్యుల వారు అధ్యక్షత వహించారు.

అధ్యక్షులు వ్యావహారికాంధ్రాన్ని నిరసించారు కళ్ళకు. పరిషత్తు దృష్టిలో, అధ్యక్షత వహించడానికి అచార్యులవారికి గల ప్రధానార్హత యితే.

రామకృష్ణులు, గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారు ఈ క్షణం చాకొ—యికొ కృతకాంధ్రాన్ని చీల్చి చెండాడుతూనే వున్నారు. నిమిషమిచ్చుకొని వ్యావహారికాంధ్రరచయితల సంఖ్య పెరిగిపోతూనే వుంది.

ఇలాంటి నీటిలో రెండో పక్షానికి చెందిన అచార్యులవారు వ్యావహారికాంధ్రాన్ని నిరసించడం సామాన్యధర్మమే.

కాని పరిషత్తు, గ్రాంథికంలో నైనా ఏమీ పనిచెయ్యలేకుండా వుండిన అచార్యులవారు గుర్తించారా?

మొదలొక పరిషత్తు చరిత్రలో అచార్యులవారి అధ్యక్షత ప్రకాశమానమైన వాకే మన్నితేకం; కాని అచార్యులవారి చరిత్రలో మాత్రం ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారి కోశావధ్యత తేల్చుకున్నది కాదు.

ఆంధ్రస్వరాజ్యపతనం

గుంటూరులో చేకూర్చుకొన్న కనపడిన ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణం, చాక్చు. మాంటిగానికీ, రెజిస్ట్రేషన్ దర్శిమర్మకరంగానూ, అత్యవశ్యకంగానూ కనపడింది.

ఇంతకంటే విచిత్రమైన సంగతి యేమి టంట్? ఆంధ్రస్వరాజ్య పతనంవ్వారా, నిమిషానికి సుబ్బారావుగారు, ఏకకాలంలోనే స్వరాజ్యమూ, ఆంధ్రరాష్ట్రమూ సాధించబానుకున్నారు.

స్వరాజ్యం యెవరికీ చేరుకాదు. అయితే; యిది ప్రాప్యంగా పెట్టుకున్న ఆంధ్రస్వరాజ్యపతనమే! తెనుగుదేశంలో నైనా ప్రచారం యేమీ కనపడదు. దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్యగారు బరితెచ్చుకొని, యిప్పుడాయన తెనుగుయువకుల నందరినీ యోగతాటిమీదకి తీసుకు రాగలిగివుండును. నిజమే; కాని అయినానే చెప్పి ముప్పారే గారి పక్క చాపనే చెయ్యటలే సాధ్యపడుతుం దని తోచదు. ముప్పారావుగారు పండితులను స్నేహులు తెయ్యగలవారూనూ అంటే మేము కొదమను; కాని స్వయంకాలంలో గోపాలకృష్ణయ్యగారు సంపాదించగలిగిన పలుకుబడిలో నగంకూడా ఇన్నాళ్ళకు ముప్పారావుగారు సంపాదించలేక పోయారు.

నైనా; మనదేవాని కిప్పుడు కొత్త రాజావసం తయారయింది. అది “అసంతృప్తికర” మని యెవరెంతగా చెబుతూ నిలిచిందో.

విధి కందరూ దాన్ని అనుసరించి ప్రవర్తించును. ఇప్పుడు తెనుగు దేశంలో జన్మిస్తూ, కాంగ్రెసు—ఈరంతు రాజీయపక్షం చాలా బలంగా వున్నాయి. ఇంకంలో జన్మిస్తున్నవారికి దొరకంలో నుంచి పలుకుబడివుంది. చేతిలో కావలసినంత అంగబలము, అర్థ బలము వున్నాయి. కాంగ్రెసువారికి ప్రజలలో మట్టు కొలువ వున్న మయన పలుకుబడివుంది. ప్రజలవృద్ధులను స్వాధీనపరుచుకోవడంలో దానికి మంచి చాతుర్యం వుంది. ఈరంతుపక్షం చాలా తక్కువగా వున్నవారిని కావనపథి కెగ వాడుతాయి. ఒకటి దీనివేయినా, రెండో మహన మయినా, కొద్ది తేడాలో నిలవలేకపోతూ ఈరంతుపక్షంతో కావనపథిలో సానం, సుప్రతాంత గారింటి దొంగలువుతూనే లేవ లేదా వుంటే కొద్దిమంది వారు కూడా వుంటారు. కాని ఆంధ్రస్వరాజ్యపక్షం, కావనపథిలో, బల మైన సానం సంపాదించగలుగుతుంది దని చెప్పుదానికి తలకొను.

ఇంతే కాకుండా; స్వరాజ్యమూ, ఆంధ్రరాష్ట్రమూ—ఇవి రెండూ ఒక వారలో యిరువేది కంటే వాస్తవ, ఆంధ్రరాష్ట్రం గొరవంబాతో సహకారం చేస్తేనే సాధ్యపడుతుంది. స్వరాజ్యపథి అప్పుడు ఆంధ్రస్వరాజ్యపక్షంవారు నిర్వహించిన విధంగా కూడా దీనికి ప్రయోగమార్గంలో కార్యక్రమం వదిలివేస్తుంది. “క్షేమనందరి కాంగ్రెసు మున్నగు రాజీయ కక్షలతో సంప్రదించి, ప్రత్యేక మేలుల సంస్కరణలను తీరముగను, వికాసకర్మలతోను, సుదీర్ఘ—ఆంధ్రస్వరాజ్యపక్షంవారి కార్యక్రమం యింతలే వారు ఆంధ్రరాష్ట్ర ప్రస్తావన ముఖ్యంగా చాలా ఆవరణం.

ఆంధ్రదేశంలో నిరాకరణపక్షంలో, సహకారపక్షం పెద్దది కాదు. చాలా బలంగానూ వుంది. అంతేకంటే పరామిదిరాజుగారు సామ్రాజ్య సాధించగలిగారు. ఆంధ్రభూభాగాన్ని కూడా ఆధిపత్యం వహించగలిగారు. సింధుకు విడదీయించుకోగలగాని మానవ శక్తులకు గల సాకార్యం కూడా సహకారమే. మరల కాంగ్రెసువారు నిరాకరణం ఆవలించినా, దానితో పోటీ చేయగల పక్షం వూహకుంటే ఆంధ్రరాష్ట్రం మనకి సిద్ధింది తీరును. కాని ప్రాసిడెన్సీ మొత్తంమీద గల పరిస్థితులు వారిని ఆంధ్రరాష్ట్రం వ్యాప్తం విడిచిపెట్టేట్లు చేశాయి.

ఇప్పుడు చెప్పువలసినదే, వచ్చే యెనికంలో, ఆంధ్రస్వరాజ్య పక్షం జన్మిస్తుకొంగ్రెసువారికి ప్రజలకొండవంటి వూర్తిగా వుంటుంది. పైగా కొద్దికాలాలో కాంగ్రెసువారుకీ అలలం బలం వున్నప్పుడు కాంగ్రెసు వుండగా మరొక పక్షం బలముచేరడం అసాధ్యమే కాదు, బలముచేసా పని చెయ్యలేదు.

మొదటి పండితులు

మొదటి పండితులు గొప్ప తెనుగుపండితు లిద్దరు—కవచ విమర్శం చేయగలవారు—అవ్వారి శుభ్రవ్యాఖ్యాతృలు గారు క్రిష్ణులు కావడం ఆంధ్రవాదమూ, ఆంధ్రవాద్యమనీ—కవచా రా ఆంధ్రవాదం పెద్దదెట్లు.

క్రిష్ణు లిద్దరూ సంస్కృతాంధ్రాలలో దిగ్గజులంటివారు. తమ విజ్ఞాన మంతా ఆంధ్రవాద్యంతో నిక్షిప్తం చేయడంలో నిదానాలు కూడా విడిచిపెట్టి పనిచేసినవారు. ఇద్దరూ కూడా ఆసంఖ్యకేంద్రం తయారుచేసినవారు.

నవ్యాంధ్రవాదీకునిర్వాణంలో తమ రక్తమాంసాలు ధారపోసిన వారు కనక వారు ఇద్దరూగనశ్రే.

కాని, జాతికి, వారు లేనిలోలు ఇంకలో తీరేది కాదు. క్రిష్ణ వుల బంధువర్గానికి మానానుభూతి విన్నవించుకుంటున్నాము.

డొర్నెగమని కాదు

టి. రాఘవాచార్యులుగారు టూకీపటంలో వడించబోతున్నారు.

మొట్టమొదట, మనకు, వారి దర్శనభాగ్యం కలిగిందే సలహా ద్రావదీమానమరతుగలం.

అయితే; ఆచార్యులుగారు, టూకీలో వడించబోయే ఉత్సాహం దేశగంధల విచక్షణకే మరచిపోయినట్లు తోస్తుంది.

దీనివల్ల అయి చాలా బాగా తియ్యాలి కావచ్చు. దానికి ప్రజల ఆదరం కూడా అధికంగానే సమకాలపరమవు. అందు తీసే లక్ష్యస్థిలు కంటే దీనికి మంచి లాభం కట్టకచ్చు.

అంతే కాని ఈమూర్తి భాగ్యానికి రాఘవాచార్యులుగారు తెర మొద యొక్కపింట్లో డొద్దిరిం లేను.

ఇందులో, రాఘవాచార్యులుగారు, తమ విద్యాధికారి గమనించలేదు. ఆంధ్రవలసలలో తమకు గల ఉన్నతస్థానాన్ని గుర్తించలేదు. దక్షిణదేశపువలసల బంధుత్వ మాత్రమే నలురాజుల వూరి నూ వుండే తెలుసుకోలేదు. ఖండారాలను కల్గి, అక్కడి మహావలసల ప్రతిధి గ్రహించి, తమ చాతుర్యం వారికి కనపరిచి, మన్ననల పొందికచ్చిన తమ విస్తృతమ నిలుపుకోవడం లేదు.

ఆంధ్రదేశంలో అదర్శనాటకాల నిర్వహించుచున్న తమ ప్రత్యేకతను గూడా వారు పురింటుకోడం లేదు.

ద్రావదీమానమరతుగలంసలమువల్ల ఆచార్యులుగారు దక్షిణదేశానికి—ముఖ్యంగా తెనుగుజాతికి యేమి సందేశం యివ్వగలరూ? ఫాటోగ్రఫీనంబంధ మైన మాయలవల్ల ద్రావదీమీరలు అత్యంత కావని మొదలైన చివరకొరాలు అందులో అనేకా లండడడవచ్చు. కాని రాఘవాచార్యులుగారు వడించబోయినా అవింత తల లోటుండదు.

తెనుగుజాతి యిప్పుడు వారి తెన్ను తోచక తీరమకల పడుతోంది. మన ఆంధ్రత్వాన్ని బలపరచే ఘట్టాలు మన దేశవిశ్రేణి యెన్నో వున్నాయి. ఇప్పుడు మన సంఘంలో మనలను కుంగరిస్తూ వున్న దురవస్థలు అసారంగా వున్నాయి. వాటిని, వీటిని చూపించే వాటకాలాడే—స్థిలుముల కెక్కించి, రాఘవాచార్యులుగారు, అమగులాన మన ఆభ్యుదయ్యడానికి, ఈదురాచారాలకు విడిచిపెట్టేట్లు చెయ్యడానికి వూహకుంటే యెంత భాగం దును? కాని; “గతానుగతిలో లోకం”

ఆచార్యులుగారు, సుతరం లేకుండే గొప్పగా భావించే స్థిలం దైర్యం చేతిలో యిడుతున్నారని.....పించెయ్యమా?

హిందీవల్ల తెనుక్కిజరుగుతూవున్న అవకారం
 మేము ౧౯౩౪ జులైలో హిందీ ప్రతిపాత్రప్రచారం ప్రారంభించాము. అగ్రస్తు తెలంగాణ భారత సంపాదకులు మావాదాన్ని బలపరచుతూ సంపాదకీయాం ప్రకటించారు. దాన్ని అనువదించి తమ పత్రికలో ప్రకటించి, కర్నాటక సాహిత్యపరిషత్తువారు, తమ పత్రిక ద్వారా మా, మహావేళలద్వారా మా హిందీ తీవ్రంగా ప్రతిఘటనూ మంచి ప్రచారం చేయబ్బారు.

౧౯౩౫ ఏప్రిల్ నెలలో (ఇరవయ్యోనంపుటం నోట్లో సంవిత్ కర్నాటక సాహిత్యపరిషత్తులో) సంపాదకుల లిలా రాజాచు) ౪౫౦ సంవిత్లో మేము ౩ న్నెలలము, ఇ న్నెలల, హిందీ—ఇవి ఉన్న—ఉంచిన సానం మొదలయి, చాటిని గురించి ప్రాసీడిమి కదా? అవిషయంలో యిప్పుడు కొన్ని యిల్లాలకన్నప్రకటనలలో ఈ విషయానికి సంబంధించిన కొన్ని అభిప్రాయాలు తెలుపబడినవి. కొందరు మహాశయులు తమ సాంకేతికాభిప్రాయాలు ప్రకటించారు చాటిలో కొన్ని మాఖ్యానివచాటిని కన్నడులకు వివరం తెలుపబడినది యిక్కడ ప్రకటనయ్యింది.

మండ్య కర్నాటక సంఘము ౧౦-౧౦-౩౪ మొ. ౧౬-౧౦-౩౫ వరకు నెలవీధి సహకారకార్యక్రమంలో హిందీవిషయాన్ని గురించి ప్రసావన ఇట్లున్నది.

శ్రీలు-హిందీ. ఇక్కడ అడుగిల్ల హిందీని నేర్చుకొంటూ ఉండి అందరికీ తెలిసినవిషయమే. అట్లా హిందీ నేర్చుకొన్నానికి అతిపెద్ద రాష్ట్ర సేవార్యుడైన సమంజసుగానే నవల వచ్చుతున్నా అది కన్నభాషకు ఏకీకరించిన తొందర కానూడదు అడుగిల్ల కన్న భాషకు ఏకీకరించానాం ఈ వచ్చుతో అంత ప్రోత్సాహాన్ని ఈవలెను. మొదల ఈ భాష నేనచేయవలెను. శ్రీలు కన్నదాం విషయంలో హెచ్చు అభిమానం చూపుతుంటారు. కన్న భాషాభివృద్ధి వారి దిశలో వెలుగున్నాము. వారి పోషణలో శత్రువు చక్కగా వ్యతిరేకించును గాక

కర్నాటక సాహిత్యపరిషత్తులో, కన్నడ పత్రికలలోనుంచి, ఇంగ్లీషు పత్రికలలోనుంచి కన్నడప్రముఖుల ఉపన్యాసాలలోనుంచి యింత అనేక భాగాల ప్రకటించుట చాలని క్రిమంగా ప్రకటిస్తాము.

మా అంధ్ర సాదరం నవ శోధన, భాషావాద్యాలనిశ్చిత బాగా హిందీ హిందీమగ్ధుల వలలో పడకుండా వుంటారని నమ్ముతున్నాము.

ఒక న ౨౯౩

కడచిన ప్రబుద్ధాంధ్ర గురిలో నేం ప్రాసీద వ్యాసమును అఖిల భారత సాహిత్యపరిషత్తు—అంధ్రము అని ఉండవలసిన కీర్తి కారణాంతరాలవలన అన్యధాగా పడింది వ్యాసకు సంతకు ఉంది నట్లయితే అంధ్రులు అఖిలభారత సాహిత్యపరిషత్తుకు దూరంగా ఉండవలెనని ఉద్దిష్టవిషయం కొనట్లు వున్నా. ప్రధానంగా మనం ముగ్ధుల మన వాల్మీకియను పెంపొందించు కోవాలనేదేవా ఉద్దేశము

మ. సోమేశ్వరశర్మ

అధునికాంధ్రవాద్యయం—తరవాలు

నరహరిశెట్టి వెంకటరత్నంగారివి

అంధ్రవాద్యయము	౦	౮	౦
మంగిపూడి వేంకటేశ్వరగారివి			
మడుకత	౦	౮	౦
నిడదవూరిమ	౦	౬	౦
తాలవీరంతునిలాపకు	౦	౬	౦
కన్నచాలెం శృష్టా గావుగారివి			
వివేకానంద నాటకము	౦	౧౨	౦
మల్లెపూలు	౦	౧౨	౦
వ్యాసమంజరి	౦	౧౨	౦
అంధ్రదేశము మొదటిభాగం (యనివర్ణిటి పోటీ)	౦	౧౨	౦
అంధ్రదేశము రెండవభాగము శ్రీకృష్ణ నవల)	౦	౧౨	౦
పెనుమర్రి వేంకటరత్నంగారివి			
రత్నాపరము (ఖండకావ్యాలు)	౦	౮	౦
శ్రీపురసేవి గామస్వామిచౌదరిగారివి			
మాతపురాము ద్వితీయాశ్వాసము	౧	౦	౦
మాతపురాము చతుర్థాశ్వాసము	౧	౦	౦
కురుక్షేత్ర సంగ్రామము	౧	౦	౦
శంకుచక్ర (ఉత్తరరామచరిత)	౦	౧౨	౦
కుప్పసామిశంకము	౦	౨	౦
వివాహవిధి	౦	౧	౦

అంధ్ర శేషిరిరావుగారివి

శేయారబాహు చరిత్రము (వనమము) ౦ ౮ ౦
 కలాభి నర్తనీ పరిషత్తు గాజముండ్రీ.

‘గంధర్వ’

రత్నపురుషలేహ్యము

రత్నపురుష గొప్ప వనమూలిక

ఇది శృంగనవమూ కట్టిన. శరీరమునకు కండలు పెంబింకము కలిగించును. వీర్యవృద్ధి చేసి జీవితసాఖ్య చేకూర్చును.

రత్నపురుషతో ఇతరమూలికలు అనేకములు చేర్చి రయ చేయబడిన మధుర మైన లేహ్యము ఇది.

నెలకు ఒక పాను, నెల ౩-౦-౦. పోస్టుఖర్చులు ౦-౧-౪.

గంధర్వ ఫార్మసీ—రాజముండ్రీ

న ర స్వ తీ గ్రం థ మం డ లి

కంఠంవారి నత్రమువిధి

రాజమహేంద్రవరము

నవలలు-నవరసభరితములగు నవలలు-ముచ్చటగూర్చు బొమ్మలతో-ముద్దులొలుకు కావ్యలితో బయిం
 తో-రెండుమానముల కొక్క చక్కని నవల. సడుమ సడుమ చిన్న చిన్న అనుబంధగ్రంథములు వెలువడుచుం
 డును. చందాదారులకు ప్రవేశదునుము రు 0-4-0 చందాదారులు ఒకేసారి రు 7-8-0 ను ముందుగా వంపి
 తో వరుసగా ఆరుపుస్తకములు అనేరిజన్మర్దు పార్శ్వలుగా పంపుదుము.

ఇంతవరకు వెలువడిన గ్రంథములు

1 ప్రేమసుందరి	1 8 0	25 కుంకుమభరణి	1 8 0	37 అంతఃపురము 1 భా.	1 8 0
2 చోరశిఖామణి	1 8 0	26 బాగిలము	1 8 0	38 అంతఃపురము 2 భా.	1 8 0
3 లక్ష్మీప్రసాదము	1 8 0	27 మొగలాయాదర్బారు		39 అగ్రహారము	1 8 0
4 వాత్సల్యరహస్యము	1 8 0	(2 వ భాగము)	1 8 0	40 చిన్నహస్తము 1 భా.	1 8 0
5 ఫాస్తు (1 భాగము)	1 8 0	28 నరస్వతి	1 8 0	41 చిన్నహస్తము 2 భా.	1 8 0
6 ఫాస్తు (2 వ భాగము)	1 8 0	29 ఆనందాభాయి	1 8 0	42 కంకణరహస్యము	1 8 0
7 కుముదగతి	1 8 0	30 వాత్సల్యస్వప్నము	1 8 0	43 సంజీవి 1 భా.	1 8 0
8 చిన్నకోడలు	1 8 0	31 మొగలాయాదర్బారు		44 సంజీవి 2 భా.	1 8 0
9 రహస్యభేదనము	1 8 0	(3 వ భాగము)	1 8 0	45 వ్రజరాజి	1 8 0
10 సింహగడము	1 8 0	32 గంగ	1 8 0	46 వాత్సల్యభ్రమ	1 8 0
11 మణిహారము	1 8 0	33 మొగలాయాదర్బారు		47 కాశిఖండము	1 8 0
12 మొగలాయాదర్బారు		(4 వ భాగము)	1 8 0	48 నేపాశ్రమము 1 భా.	1 8 0
(1 వ భాగము)	1 8 0	34 కొపానూరు	1 8 0	49 నేపాశ్రమము 2 భా.	1 8 0
13 ఘటనాచక్రము	1 8 0	35 అటీనమణేలా	1 8 0	50 దానీకన్య	1 8 0
14 రాజసుందరి	1 8 0	36 అవరిచిత	1 8 0		

అనుబంధములు

1 మృత్యురంగిణి	0 12 0	9 యమునాబాయి	1 0 0	16 మాధవి	1 0 0
2 అభాగిని	0 12 0	10 శ్యామల	1 0 0	17 లలిత	1 0 0
3 చంద్రవేషి	0 12 0	11 కాంతంకథలు		18 పెండ్లిదండ	1 0 0
4 విమరుని యవ		(చిన్నకథలు)	1 0 0	19 కథావళి	1 0 0
దేశములు	1 0 0	12 కాలసర్పి	1 0 0	20 నాలుగుకథలు	1 0 0
5 కాంచనమాల	1 0 0	13 భారతకథాసారం	1 0 0	21 సీతిప్రహేళిక	1 0 0
6 సీమంతిని	1 0 0	14 కథాకల్పవల్లి		22 ఆదర్శము 1 భా.	0 12 0
7 నుకీల	1 0 0	(చిన్నకథలు)	1 0 0	23 ఉదంకుడు	0 12 0
8 కళిలేఖ	1 0 0	15 అరక్షణీయ	1 0 0	24 భేతాళకథలు	0 12 0

వాటకములు

1 మార్కండేయ	0 12 0	4 నరమాల	1 0 0	8 చంద్రగుప్త	1 0 0
2 అపాల్యాశాప		5 పాజహను	1 0 0	9 దంపతులు	1 0 0
విమోచనము	0 12 0	6 నూరహను	1 0 0	10 విజయవిజయం	1 0 0
3 మీనావారువతనము	1 0 0	7 దుర్గాదాసు	1 0 0	11 భక్తకుచేల	1 0 0

వరస్థతి పాకెట్ డిక్షనరీ యొక్క ఒక సమూహ వుట :-

GARMENT

312

GATE

Garment-గ. దుస్తులలోని ఏదైనదైనను, బట్ట
Garner-గ. ధాన్యము నిలువ చేయు కొలు; వ. క. నిలువ చేయు, తోపబెట్టు
Garnet-గ. కంఠకంటిగాణ తోయ
Garnish-వ. క. అలంకరించు; గ. అలంకారము; దలం గ.
Garnishment
Garret-గ. మిదెగది
Garrester-గ. మిదెగదిలో వసించువాడు
Garrison-గ. కోటలో వుండు రక్షణసేన; వ. క. రక్షణ సేనవంచు
Garrote (-tte)-గ. పీకపిసికి చంపువదలి; ఇట్టి వదలితో గూడిన స్పృహనుదోపుమరగా శిక్ష; వ. క. పీక పిసికి చంపు గొంతుక పిసికి దోచుకొను
Garrulous-adj. అధిక ప్ర వంగియైన
Garter-గ. పేటోడు దిగకా రకుండ వుంచెడు వాదా; వ. క. ఇట్టి వాదాతోగట్టు
Gas-గ. వాయువు; వట్టికాయన దాబుమాటలు, గప్పలు; వ. క. వాయువునునుకూర్పు; వివచాయువును వదలించంపు;

వ. క. వట్టికాయన లేక దాబులు చెప్ప
Gaselier-గ. పలు తెల్లని కొమ్మలుగలిగి వ్రేలాడునట్టి దీపము
Gaseous-adj. వాయురూప మున నున్న
Gash-వ. క. లోతుకొయ్య; గ. లోతుకొ తెగిన చాడతన గావంచు
Gas-light-గ. వాయు నవ యమున వెలిగెడు కెంతిగల దీపము
Gasp-వ. క. డి. వ. క. ఊపిరి తీయుటకు నోరు తెలుచు; గ. ఎకతీర్పు
Gasping-adj. ఎ క లో వాచున్న; గ. ఎకతీపిరి
Gassy-adj. వాయువుగల వుండు; వాయువుకంటి
Gastric-adj. కడుపు సం. మెన; Gastric juice కీర్ణ ద్రవము; జలద్రవము
Gastrology-గ. పాక కా శ్రమ, hence Gastrologist & Gastrologer గ. గాస్ట్రోనమీ
Gastronomy-గ. రుచి తెలిసింపుకాశ్రమ; తిండి పోకుతనము
Gate-గ. బహిర్ద్వారము;

వరస్థతి ఇంగ్లీషు-తెలుగు పాకెట్టు డిక్షనరీ
వ. క. గా నితము—600 పేజీలు
సమూహ 17000

ఇంగ్లీషు వదములగు నుంధముగు తెలుగు అరములు-కాలకాలిక లగు మిక్కిలి యువయోగము.
వక్కిని క్యాలిగ్రాఫైండు.
వెల ప్రతి 18 రు 1-8-0

Saraswathi English-Telugu
POCKET DICTIONARY.

వరస్థతి వనర్ ప్రెస్, రాజమండ్రి.

వస్తుగుణ ప్రకాశిక

అచ్చులొనున్నది!

మంచి గ్లాజాకాగితము! సాగసైన క్యాలిగ్రాఫైండు!!

వరస్థతి వనర్ ప్రెస్ వారి ప్రచురణము, రాజమండ్రి
పేజీలు 1000
వై. గా నుండును. వెల ప్రతి 18 5-0-0

ఇది సమ ప్రదర్శనములను అందిగ్గముగ తెలియజేయు అపూర్వగంధరాజము. ఆంధ్రవైద్యలోకమునకు, వైద్య తరులకును మిక్కిలి యువయోగకర మగుములు బ్రహ్మాస్త్ర ఆయుర్వేదభూషణ భివ్యవ్ర పండిత పీఠారి వాసుదేవ కాశ్రి, ఏ. యం. ఏ. పి. గారిచే వ్రాయబడినది. ఇందు వందిగ్గద్రవ్యములన్నియు నిర్ధారణ చేయుట ప్రచురింపబడినవి. మూతనవరిశోధితద్రవ్యములు చేర్చబడినవి. వస్తువునందలి రసవీర్యవిపాకప్రభావములను గుణములను వివక్షింప వస్తు

చిత్రమూలము :—చిత్రక - అగ్ని - Plum-
bago zeylanica. ఎట్టని చిత్రమూలము—
Plumbago Rosea.

ఇది రమారమి 2 గజముల
వ్యూహము యెత్తువరకును జెలుగును. ఇది
తూపజాలిలోనిది. దీని కాండ

ము సావుగా నుండును. ఆకులు చిన్నతమలపాకు
లను బోలి యుండును. వానికంటె కొంచెముగం
ద్రముగా నుండును. ఆకులు విడివిడిగా నుండును.
దీని కు త్తరేణువంటి వెన్నులు బయలుదేరును.
నక్కిరికాయలవలె నవి బట్టలకు పట్టుకొనును. వేరు
పొడవుగను చిడుగగొట్టిన పసుపురంగుగను యుం
డును. దీనిలో ఎరువు, తెలుపు, పసుపుపచ్చరంగుల
భేదముతో మూడు జాతులు కలవు. పూవుల రం
గులబట్టియు, కాండముయొక్క స్వల్పముగ రంగును
బట్టియు జాతిని నిర్ణయించుకొనవలయును. దీని
యితరంగములకంటె వేరున కే ప్రాక స్త్రయముకలదు.

దీనివేరు మిక్కిలి కారపురుచి
గుణములు గలది. వేడిచేయు స్వభావము
గలది. విపాకమునగుడ కార
పురుచిగనే యుండును. వాతకఫములను పోగొట్టును.
వాతోదరమును, గ్రహణిరోగమును, మూలశంక
లను నిర్మూలించును. పాండురోగమును, క్షయయును
హరించును. క్రిములను, దురదలను బోగొట్టును.
ఎర్రచిత్రమూలమునకును, నల్లచిత్రమూలమున
కున్న యింపుమించుగ నివియే గుణములుకాని
కొన్ని విశేషగుణములుకూడ కలవు. ఈ రెండును
గుడ రసమును బంధించును. లోహావస్థాకరణము
నందుగుడ వాడుదురు. నల్లచిత్రమూలమునకు
వెండ్రుకలను నల్లవరుచు గుణముకలదు. పాలలో
వేరు చేసిన పాలు నల్లబడుననిగుడ చెప్పుదురు.
మొత్తమున నీ రెండును అమూల్యద్రవ్యములు.

ఊబ్బులకు :—చిత్రమూలపు
ప్రయోగములు ఆకులు తరిగి కూరగా
వండిపెట్టిన ఊబ్బులు తగ్గు
ను. (వంగవేన, శోధ. చి.)

గ్రహణి :—చిత్రమూలము పెద్దములకలయొక్క
తొరమును వారమురోజులు న్నవివశేసి పిప్పల
దానిని దీసి కానిక రెండురెల్లు ఆవునీటిలో కలిపి

వాని ఘృతపాకముగా కాచి నేవించిన జీరకదీ
ప్తిని గలిగించి గ్రహణిరోగమును నివారించును.

మేదోరోగమునకు :—చిత్రమూలముయొక్క వేరు
చూర్ణము తేనెతో నేవించుచు హితభోజనముడై
యున్న మేదోరోగములు హరించును. (వంగ
వేన, మేదోధికారమున)

బోదకాలునకు :—చిత్రమూలపు వేరు ముద్దగాని,
జేవదారుగాని లేక రెండును గాని పైన లేప
నముజేసిన గుణకారిగా నుండును.

రసాయనార్థం :—నలుపు యెరువురంగులు గల
చిత్రమూలములలో దేనిని గాని వేరుతీసి నీడను
యెండించి చూర్ణమును జేసి ఆచూర్ణమును
నేతితోగాని లేక నెయ్యి తేనె కలిపిగాని లేక
పాలతోగాని అదియును లేచిచో నీళ్లతోగాని
యొక మానమురోజులు నేవించిహితాన్నాశను
డగుచో రోగములు లేకుండ నిన్సంశయముగా
నూరు సంవత్సరములు జీవించును. మందినూ
నతో తీసుకొనిన దుస్సరమైన వాతములను
గుడ హరించును. గోమూత్రముతో నేవించిన
అపాఘ్య క్షుత్తరోగములును, బొలియు నివారణ
మగును. మజ్జికతో త్రాగిన మూలశంఖలు
మొదలగు గుడరోగము లన్నియు హరించును.
(వాగ్భటము శీర్. అ. ఉ. స్థానము)

మూలశంఖలకు :—చిత్రమూలమును, శొంఠియు
కలిపి నీధుమద్యముతో పానము జేసిన మూల
శంఖలు హరించును. (చరకము)

కఫకానలకు :—చిత్రమూలపువేరును, తెల్లబాడిద
వేరును బెరుడును మాత్రమే గ్రహించి నీళ్లతో
నూరి రసముతీసి పొంగించి దానిలో తేనె కలిపి
యిచ్చిన దారుణములైన కఫకానలు శమిం
చును. చిత్రమూలపువేరు వంటికి కాకన నివృ
పరై వుండగను. చిగుగని ప్రణములను గాని,
గ్రంధులనుగాని వుండగుటకై చిత్రమూలమును
పైన రాయుదురు. చిత్రమూలము గర్భిణీస్త్రీ
లకు వాడకూడదు. గర్భప్రాపమును గలిగిం
చును. పైన లేపనము చేయుటవలన వక్రము
గాని ప్రణములు వక్రమగుటయు, వక్రప్రణ
ములు చిడుగుటయు గలుగును.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులను

బాధలను కుదుర్చునని

తమకు తెలియును

అయిన తెలియవలసిన దేది !

నేడు దేశమంతటను కుక్కగొడుగుల
వలె తలలెత్తిన నకలు మందుల చూచి
మోసపోకుండుటయే !

బజారులలో కొనుటకు పూర్వము
మా ప్రేమ మార్కు గుర్తులన్నిటిని జాగ్రత్త
గా పరిశీలించుడు.

